

Varhaiskasvatuksessa tehtävä lastensuojelutyö

Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajien
kokemuksia varhaiskasvatuksessa
tehtävästä lastensuojelutyöstä

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Sara Minadis
Ilona Rinne

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

MINADIS, SARA

RINNE, ILONA:

Varhaiskasvatuksessa tehtävä lastensuojelutyö:
Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajien
kokemuksia varhaiskasvatuksessa tehtävästä
lastensuojelutyöstä

Sosiaalipedagogisen lapsi ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 59 sivua, 7 liitesivua

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö käsittelee varhaiskasvatuksessa tehtävää lastensuojelutyötä. Luonteeltaan varhaiskasvatuksessa tehtävä lastensuojelutyö on pääosin ennaltaehkäisevää ja perustuu havainnointiin ja varhaisen puuttumisen periaatteisiin.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena, eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Opinnäytetyön tutkimusta varten laadittiin kyselylomake, jonka osa haastateltavista on täyttänyt kirjallisesti ja osaa haastattelivat opinnäytetyön tekijät. Haastateltavia on ollut yhteensä viisi. Haastattelut on toteutettu teemahaastattelun periaatteisiin pohjautuen.

Opinnäytetyötä varten on haastateltu päiväkoti Vilppulan (Helsinki) viittä lastentarhanopettajaa. Lastentarhanopettajien kokemuksia, käsityksiä ja tietoa lastensuojelutyöstä on tarkasteltu opinnäytetyössä pohjautuen varhaiskasvatus-, sosiaalihuolto-, ja lastensuojelulakiin sekä muuhun teoretietoon, jota olemme avanneet opinnäytetyön tietoperustassa.

Opinnäytetyön tietoperustassa on avattu varhaiskasvatuksen lastensuojelutyötä ohjaavaa lainsäädäntöä. Tietoperustasta löytyy myös aiempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Opinnäytetyössä on avattu tutkimusmenetelmiä, opinnäytetyön prosessin etenemistä sekä tutkimuksen varsinaisia tuloksia. Yhteenvedossa olemme etsineet päiväkoti Vilppulassa tehtävän lastensuojelutyön onnistumisia, epäkohtia ja kehittämiskohteita. Yhteenvedossa tarkastelemme myös varhaiskasvatuksen roolia lastensuojelutyössä yhteiskunnallisella tasolla.

Asiasanat: varhaiskasvatus, ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö, ehkäisevä lastensuojelu, lastensuojelu, sosiaalihuolto

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in bachelor of social services

MINADIS, SARA
RINNE, ILONA:

Child protection in early childhood
education:
Experiences of child protection
committed in kindergartens by
kindergarten teachers of
Kindergarten Vilppula

Bachelor's Thesis in social services: 59 pages, 7 pages of appendices

Autumn 2017

ABSTRACT

The bachelor thesis subject is child protection in early childhood education. Child protection work in kindergarten is preventive and it is based on perception and early intervention.

Thesis is qualitative. First, we created an answer sheet. Some of the interviewers filled the answer sheet on their own and some of the kindergarten teachers has been interviewed by the thesis creators. Three kindergarten teachers were interviewed and two kindergarten teachers filled the answer sheet on their own. All in all there were five kindergarten teachers that participated in this thesis. Interviews have been implemented in accordance with the principles of theme interview.

We have interviewed five kindergarten teachers in kindergarten called Vilppula. The experiences, perceptions and skills of kindergarten teachers in child protection have been examined based on early childhood education law, social welfare law, child protection law and other theoretical knowledge that we have opened in thesis.

The theory part in thesis deals legislation governing that controls child protection work in early childhood education. The theory part in thesis also contains previous examinations that we have been reading while we were writing the thesis. We have been opened research methods, the progress of the thesis process and the actual results of the research.

In the summary, we have looked for the successes, disadvantages and development targets of child protection work at the kindergarten Vilppula. In the summary we also survey the role of early childhood education in child protection work at the social level.

Keywords: early childhood education, preventive child protection, child protection, social welfare

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
2.	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	4
2.1	Varhaiskasvatuksen lastensuojelullisen roolin määritelmää	4
2.2	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE	6
2.3	Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön periaatteet	8
2.4	Opinnäytetyön tavoite	9
2.5	Opinnäytetyön tarkoitus	10
3.	VARHAISKASVATUS	12
3.1	Varhaiskasvatustilaki	12
3.2	Varhaiskasvatuksen tehtävä	13
3.3	Kasvatuskumppanuus	14
4.	LASTENSUOJELU	16
4.1	Lastensuojelulaki	16
4.2	Lastensuojelua tarvitseva lapsi	18
5.	SOSIAALIHUOLTO	19
5.1	Sosiaalihuoltolaki	19
5.2	Perhe sosiaalihuollon asiakkaana	20
6.	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	22
6.1	Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmät	22
6.1.1	Teemahaastattelu	23
6.1.2	Haastattelulomake	24
6.2	Sisällönanalyysi	27
7.	OPINNÄYTETYÖN TULOSTEN TARKASTELU	30
7.1	Varhaiskasvatuksen rooli lastensuojelutyössä	30
7.2	Varhaiskasvatuksen työmenetelmät ehkäisevässä lastensuojelutyössä	32
7.2.1	Lapsihavainnointi	34
7.2.2	Vanhemmuuden havainnointi ja tukeminen	35
7.2.3	Huoli puheeksi	38
7.2.4	Haasteita huolen puheeksi ottamisessa	40
7.2.5	Varhaiskasvatusryhmien haasteita	41

7.3	Lastensuojelu- ja sosiaalihuollon prosessin ymmärtäminen ja palvelurakenteiden hallinta päiväkotiviilppulassa	44
7.3.1	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen	45
7.3.2	Sosiaalihuoltolain mukainen prosessi	46
7.3.3	Osaaminen lastensuojelulain- ja sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista	46
8.	POHDINTA	49
8.1	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	49
8.2	Haasteita ja kehittämissuotuksia lastensuojelutyössä	50
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	60

1. JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee varhaiskasvatuksessa tehtävää lastensuojelutyötä: sen toimintaedellytyksiä ja luonnetta.

Opinnäytetyössämme keräämme laadullista tietoa haastatteleamalla Helsingin kaupungin päiväkotiviikkokoti Vilppulan viikkokoti lastentarhanopettajaa. Haastattelujen avulla keräämme aineiston, joka perustuu lastentarhaopettajien kokemuksiin päiväkodissa tehtävästä lastensuojelutyöstä.

Varhaiskasvatus on ollut viime vuosina murroksessa yhteiskunnassamme, ja sen tarkoitusta on pohdittu sekä päivähoiton, että ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta useaan otteeseen. Lastensuojelulain pykälä 3a§ määrittelee päivähoiton ennaltaehkäiseväksi lastensuojelulliseksi toimenpiteeksi, josta lapsen tulee tarvittaessa saada nauttia.

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on lain mukaan edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, sekä tukea vanhempia heidän tehtävässään toimia vanhempina. Ennaltaehkäisevyys perustuu siihen, että lapsen ei tule olla lastensuojelun asiakas saadakseen näitä palveluita. (Lastensuojelulaki, 2007/417, 3a §.)

Vuonna 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain tarkoituksena on ollut siirtää painopistettä korjaavista lastensuojelullisista toimenpiteistä ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Varhaiskasvatuksen rooli lastensuojelullisena toimenpiteenä perustuu osallisuuden vahvistamiseen, varhaiseen puuttumiseen ja palvelun luonteeseen matalan kynnyksen palveluna. Vuonna 2016 voimaan tullut uusi varhaiskasvatussuunnitelma kuvaa perusteissaan varhaiskasvatuksen tehtäviä varhaiskasvatuslakiin pohjautuen. Lastensuojelun kannalta tärkeitä varhaiskasvatuslaista nousevia tehtäviä ovat lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen, oppimisen edellytysten tukeminen sekä koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen, yhdenvertaisten varhaiskasvatusmahdollisuuksien turvaaminen, lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen ja avun järjestäminen tarvittaessa moniammatillisen yhteistyön perusteiden mukaisesti sekä vanhempien tukeminen heidän

kasvatustyössään. Lasten osallisuutta tulee vaalia varhaiskasvatuksessa kehittämällä lasten vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, ohjaamalla lasta eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Lapselle tulee tarjota mahdollisuus osallistua ja häntä tulee kannustaa osallistumaan sekä vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016. 15-16)

Vuonna 2015 varhaiskasvatuksen piiriin kuului 245650 lasta, joka on 1-6-vuotiasta lapsista 68%. (THL, 2016) Varhaiskasvatus on ollut yhteiskunnallisesti suuressa murroksessa viime vuosina. Tiukan taloustilanteen edessä Juha Sipilän hallitus päätyi rajaamaan subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta 1.1.2016 lähtien. Rajaus koski niitä lapsia, joiden molemmat tai toinen vanhempi ovat kotona niin, että varhaiskasvatusaika on maksimissaan 20 tuntia viikossa. (HE 8/2015) Tasa-arvoinen oikeus varhaiskasvatukseen on tämän päätöksen myötä kaventunut huomattavasti. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden asettamia maksimituntimääriä voidaan kuitenkin kiertää lapsen asiasta vastaavan sosiaaliviranomaisen päätöksellä, mikäli sosiaaliviranomainen katsoo lapsen tai tämän vanhemman niitä tarvitsevan. (Lastensuojelulaki 30.12.2014/1302. 36§). Käytännöt subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden tuntimääristä vaihtelevat kunnittain.

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat laskeneet näennäisesti 2015 vuoden sosiaalihuoltolain voimaantulemisen jälkeen. Syynä ei kuitenkaan ole ollut lastensuojelun tarpeen väheneminen, vaan palveluiden tuottaminen sosiaalihuoltolain alaisina palveluina. (THL, 2016. 11-12)

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta lastensuojelun ennaltaehkäisevyys perustuu varhaisen tuen ja erityisen tuen piiriin. Esimerkiksi Lastensuojelun keskusliitto korostaa sitä, että ongelmien mahdollisimman varhainen havaitseminen ja tuki vähentävät huomattavasti lapsen ja perheen lastensuojelun tarvetta. (Jakkula, 2016. 15-16)

Tarkoituksenamme on selvittää opinnäytetyömme avulla lastensuojelun keskeisten toimintaperiaatteiden ja palvelujärjestelmien hallintaa,

mahdollista koulutuksen tarvetta ja tilanteita, joissa lastensuojeluosaamista tarvitaan Helsingissä Vilppulan päiväkodissa.

Lastensuojelun ennaltaehkäisevä merkitys varhaiskasvatuksessa on kiistaton, sillä varhaiskasvatus tavoittaa 68% 1-6-vuotiaista lapsistamme. (THL, 2016) Päiväkodissa henkilökunnan lastensuojeluosaaminen, koulutuksen tarve sekä kyky havaita lapsen ja perheen arkeen liittyviä ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ovat ensiarvoisen tärkeitä lapsen edun toteutumisen näkökulmasta. Opinnäytetyömme aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja merkittävä edellä mainituista syistä.

Toimeksiantajamme Vilppulan päiväkotipiiri pitää aihetta niin ikään tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena. Toimeksiantajamme tarkoituksena on arvioida opinnäytetyömme pohjalta tarkemmin päiväkotipiiri Vilppulan lastentarhanopettajien lastensuojeluosaamista ja harkita tarvittaessa aiheeseen liittyen lisäkoulutusta.

2. OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyömme lähtökohtina toimivat kiinnostuksemme lastensuojelutyötä ja varhaiskasvatusta kohtaan. Opinnäytetyömme aihe valikoitui Saran aloittaessa harjoitteluaan Vilppulan päiväkodissa Helsingissä keväällä 2017. Päiväkodissa oli paljon esimerkiksi erityistarpeisia, maahanmuuttajataustaisia ja heikosta sosioekonomisesta asemasta tulevia lapsia, joiden osalta lastentarhanopettajien osaaminen ehkäisevästä lastensuojelutyöstä on avainasemassa, jotta tulevaisuus näyttäytyisi kirkaampana ja apua saataisiin ajoissa. Päiväkodin johtajan kanssa käytyjen keskustelujen kautta ilmeni päiväkotiviilppulassa tarvetta kartoittaa erityisesti lastentarhanopettajien tietoja lastensuojelutyön periaatteista ja käytäntöjen hallinnasta Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jonka kokoamiseksi olemme haastatelleet Vilppulan päiväkodin lastentarhanopettajia lastensuojelun teemoista.

Tässä luvussa avaamme tarkemmin tärkeimpiä ennaltaehkäisevän lastensuojelun periaatteita ja käytäntöjä, Juha Sipilän hallituksen käynnistämää Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa, joka ohjaa varhaiskasvatuksessa tehtävää työtä tulevaisuudessa sekä opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta.

2.1 Varhaiskasvatuksen lastensuojelullisen roolin määritelmää

Varhaiskasvatus on muiden palveluiden ohella valtakunnallisesti suuren muutoksen keskellä tällä hetkellä sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen myötä. Tarkastelemme varhaiskasvatuksen roolia opinnäytetyössämme sekä kasvatusta, että sosiaalipalveluna. Tätä tukee esimerkiksi se, että lainsäädäntöön perusteellisesti tutustuttuamme olemme huomanneet, että useat varhaiskasvatus-, sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain tavoitteet ovat perheen tukemisen näkökulmasta yhtenäisiä ja edellyttävät samankaltaisia toimia perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opinnäytetyötämme varten laatiimme haastattelukysymykset, joita avaamme opinnäytetyössä myöhemmin, ohjasivat päiväkotiviilppulan lastentarhanopettajia tarkastelemaan

varhaiskasvatusta nimenomaan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen roolia palvelujärjestelmissämme on tutkittu aiemmin erilaisissa pro gradu-tutkielmissa. Lähestyimme aiheitamme tutustumalla muun muassa Ritva Jakkulan (2016) pro gradu-tutkielmaan: ”Päivähoito lastensuojelun toimintasuunnitelmissa”, sekä Johanna Ahopalon (2011) pro gradu-tutkielmaan: ”Päivähoidon työntekijän lasta koskevan huolen käsittely osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua”.

Jakkula (2016) avaa pro gradussaan päivähoiton ja varhaiskasvatuksen sijoittumista yhteiskuntamme palvelukokonaisuuksiin. Varhaiskasvatus sijoittuu Jakkulan mukaan hallinnollisesti opetus- ja kulttuuriministeriön alaisiin kasvatusta- ja koulutuspalveluihin. Sen roolia osittain myös sosiaalipalveluna tukee kuitenkin sosiaalihoitolaissa ja lastensuojelulaissa nousevat lapsen ja perheen tukemiseen, turvalliseen kasvuympäristöön ja ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi liittyvät pykälät. (Jakkula, 2016. 5-8) Ahopalo puolestaan (2011) määrittää päivähoiton sosiaalipalveluiden kokonaisuudessa osaksi lasten ja perheiden palveluita. (Ahonpalo, 2011. 12-15) Toisaalta Ahonpalo pro gradu -tutkielma on valmistunut ennen uuden sosiaalihoitolaissa valmistumista, millä on voinut olla vaikutusta varhaiskasvatuksen sijoittamiseen palvelujärjestelmässä. Nähdäksemme Ahonpalo on kuitenkin lähellä sitä määritelmää, jota kohti sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisen myötä kuljetaan. Myös Jakkulan (2016) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävä ja rooli on tulevaisuudessa olla sekä sosiaali-, että sivistyspalvelu. Jakkulan (2016) mukaan monelle perheelle ja lapselle varhaiskasvatus on lapsen hoidon, kasvatuksen, kehityksen, oppimisen tuen mahdollistava instituutio. Sosiaalipalveluna varhaiskasvatus tarkoittaa perheen voimavarojen vahvistamista, vanhemmuuden tukemista sekä perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä, eli ongelmien ennaltaehkäisyä. (Jakkula, 2016. 6-8) Jakkulan määritelmät varhaiskasvatuksen roolista osuvat niin ikään hyvin yhteen Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeisiin kuuluvan lapsi- ja

perhepalveluiden muutosohjelman määritelmiin varhaiskasvatuksen tulevaisuuden roolista ja tehtävistä.

2.2 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE

Juha Sipilän hallituksen käynnistämä lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) määrittelee varhaiskasvatuksen sijoittuvan tulevaisuudessa palvelujärjestelmäämme samansuuntaisesti kuin Jakkula (2016) pro gradu -tutkielmassaan ”Päivähoito lastensuojelun toimintasuunnitelmissa”. Muutosohjelma liittyy läheisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamiseen, jossa tarkoituksena on tuottaa jatkossa palveluita maakunnallisella tasolla kuntien tuottamien palveluiden rinnalla.

LAPE-hankkeen tavoitteena on uudistaa lapsi- ja perhepalvelut vuosien 2016-2018 aikana niin, että ne kykenevät vastaamaan lasten ja perheiden tarpeisiin paremmin kuin nykyisin. Palvelut pyritään jatkossa tuottamaan myös kustannustehokkaammin. Yhdeksi LAPE-hankkeen tärkeimmistä tavoitteista nousevat lasten ja perheiden eriarvoisuuden vähentäminen sekä lapsen etu ja oikeudet, mutta myös vanhemmuuden tukeminen. Tarkoituksena on tukea jokaisen perheen hyvinvointia ja edistää sitä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota LAPE-muutosohjelman myötä jokaiselle lapselle mahdollisuus oppia hänen yksilöllinen tilanteensa huomioon ottaen niin, että palvelut vastaavat myös heikommista lähtökohdista ja elinoloista ponnistavien lasten tilannetta. Varhaiskasvatus pyrkii jatkossa tarjoamaan näille lapsille turvallisen ja hyvinvointia edistävän kehitysympäristön. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016. 2)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutoksen myötä pyritään siis jatkossa tukemaan lasten ja perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä ennaltaehkäisemään pahoinvointia, mikä voidaan nähdä myös lapsi- ja perhepalveluihin kuuluvan lastensuojelun perustehtävänä. Painopiste lapsi- ja perhepalveluissa siirtyy siis korjaavista toimista ennaltaehkäiseviin. Samankaltaisia tavoitteita on nähtävissä myös esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman (2016) perusteissa.

LAPE-hanke kuvaa mielestämme sitä tulevaisuuden tehtävää ja asemaa palvelujärjestelmässämme, joka varhaiskasvatuksella tulee olemaan muutosohjelman päätyttyä. Aiemmin varhaiskasvatuksen rooli on painottunut lasten hoitoon ja näin ollen vanhemman työssäkäynnin mahdollistamiseen. Varhaiskasvatus on nähty lasten hoidon ohella myös sivistyspalveluna, joka parantaa lasten oppimisvalmiuksia peruskoulun alkaessa. Jatkossa varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluu enenevässä määrin myös sosiaalipalvelun kaltaisena palveluna toimiminen, jonka tarkoituksena on nimenomaan lasten ja perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen. Tätä näkökulmaa tukee se, että LAPE-hanketta johtavat yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016. 2-3)

Tästä varhaiskasvatuksen tehtävien lisääntymisestä ja muutoksesta johtuen koemme, että on erityisen tärkeää, että jokaisella varhaiskasvatuksen parissa toimivalla ammattilaisella on tiedot ja taidot hyvinvoinnin tukemisesta, varhaisen tuen periaatteista sekä palvelujärjestelmistä, jotka esimerkiksi sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnossa tulevat tutuiksi.

LAPE-muutosohjelman mukaan varhaiskasvatus kuuluu vuodesta 2019 lähtien lapsiperheiden matalankynnyksen palveluiden palvelukokonaisuuteen. Tarkoituksena on luoda perhekeskustoimintamalli, jonka alle varhaiskasvatus sijoittuu esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvoloiden ohella. Perhekeskusten tarkoituksena on ensisijaisesti vähentää palveluiden pirstaleisuutta ja lisätä yhteistyötä lapsien ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten ja tahojen välillä. Asiakaslähtöisyys ja oikea-aikainen, helposti saatavilla oleva tuki lienee perhekeskustoimintamallin tavoitteena. Varhaiskasvatuspalveluiden tuottamisesta ja järjestämisestä vastaavat tulevaisuudessa suunnitelman mukaisesti kuitenkin edelleen kunnat itse. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos THL. 2017.)

2.3 Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön periaatteet

Lähes jokainen suomalainen lapsi kuuluu ennaltaehkäisevän tai toiselta nimeltään ehkäisevän lastensuojelun piiriin. Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tarkoituksena on pitää yllä palveluita, jotka ehkäisevät erityisen lastensuojelullisen tuen tarpeen syntymistä lapsiperheissä. Tätä voidaan kuvata varhaisen tuen termillä. Näiden toimien on tarkoitus ehkäistä lastensuojelun asiakassuhteen syntymistä. Ehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteena on edistää jokaisen perheen terveyttä, turvallisuutta sekä sosiaalista hyvinvointia. Ehkäisevän työn tavoitteena on tukea perheiden hyvinvointia niin, ettei lastensuojelun korjaavia palveluita tarvittaisi niin paljon. Ehkäisevällä lastensuojelutyöllä pyritään vaikuttamaan positiivisesti esimerkiksi lasten kokemaan turvattomuuteen ja yksinäisyyteen, lapsiperheköyhyteen, haastavaan arkeen ja lapsiperheiden tukiverkostojen puutteeseen. Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään esimerkiksi perhekerhoissa, varhaiskasvatuksessa sekä terveydenhuollon äitiys- ja lastenneuvoiloissa. Ehkäisevän lastensuojelutyön kulmakivenä on edistää jokaisen lapsen turvallista ja terveellistä kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhempaa tämän kasvatustehtävässä. (Lastensuojelun keskusliitto. 2012, 4-5)

Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä määrittää myös lastensuojelulaki. Ennaltaehkäisevällä lastensuojelutyöllä tarkoitetaan lastensuojelulain 3 §:n mukaista toimintaa ja palveluita, joita kunnan on järjestettävä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi silloin kuin lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkuudessa. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistämistä, sekä vanhemman tukemista kasvatustehtävässään. Ehkäisevällä tuella tarkoitetaan esimerkiksi erityistä tukea, jota tarjotaan varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa nuorisotyössä sekä esimerkiksi neuvoiloissa. (Lastensuojelulaki 147/2007 3 §)

Tarkastelemme opinnäytetyössämme varhaiskasvatuksen roolia lastensuojelutyössä perustuen päiväkotia Vilppulan lastentarhanopettajien kokemuksiin tekemästään lastensuojelutyöstä. Varhaiskasvatuksen

piirissä tehtävä lastensuojelutyö on tulevaisuudessa mitä suurimmassa määrin siirtymässä painopisteeltään ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön esimerkiksi edellä mainitun lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman myötä. Ehkäisevän lastensuojelun palveluita pyritään nähdäksemme vahvistamaan, jotta erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrää saataisiin tulevaisuudessa laskettua tämän hetkisistä määristä. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on kustannuksiltaan huomattavasti halvempaa kuin esimerkiksi ratkaisu, jossa päädytään lapsen huostaanottoon. Luettuamme Lastensuojelun Keskusliiton (2012) julkaisemaa ”Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät?” teosta, ymmärsimme, että suurin osa lastensuojelun kustannuksista koostuu sellaisista kalliista erityispalveluista, jotka olisi kyetty välttämään, mikäli lapsen ja perheen kohdanneet ammattihenkilöt olisivat osanneet puuttua ongelmakohtiin aiemmin, eivätkä sysänneet lasta ja perhettä vasta turhan myöhään avun ja tuen piiriin. Ehkäisevän lastensuojelun kulmakivi on nimenomaan varhainen puuttuminen ja erilaisissa sosiaali-, terveys ja sivistyspalveluissa työskentelevien ammattilaisten kyky ja herkkyys havaita lapsen ja perheen tuen tarpeita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ennaltaehkäisevät palvelut ovat halpoja verrattuna lastensuojelun sosiaalityön avohuollon tukitoimiin, puhumattakaan sijaishuollon palveluista. (Heinonen., Hipp., Väisänen., 2012. 10-29).

2.4 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyömme tavoitteena on kerätä päiväkotiviikkokokouksen viiden lastentarhanopettajan kokemuksia päiväkotiviikkokokouksista tehtävästä ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä sekä kokemuksia omasta ja työyhteisönsä lastensuojeluosaamisesta.

Tavoitteemme muodostui päiväkodin johtaja Merja Pekonmaan kanssa käytyjen muutamien keskustelujen perusteella. Pekonmaan mukaan lastensuojeluosaaminen ja käsitykset lastensuojelutyöstä vaihtelevat jopa päiväkodin sisällä huomattavasti, ja sitä on tärkeää kartoittaa, jotta

voidaan arvioida esimerkiksi lisäkoulutuksen tarvetta tai mahdollisia muita kehittämiskohteita aiheeseen liittyen. Lukuisissa keskusteluissa Päiväkoti Vilppulan varhaiskasvatushenkilökunnan kanssa, on noussut esiin myös se, että heidän päiväkodissaan on paljon lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävää yhteistyötä, sekä lapsia, joiden elämässä lastensuojelu on läsnä. Nämä edellä mainitut seikat huomioon ottaen, on erityisen tärkeää, että ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön, sekä ennaltaehkäisevät lastensuojeluosaaminen, ovat hyvällä tasolla.

2.5 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoitus pidemmällä aikavälillä on toimia päiväkotivilppulassa tehtävän lastensuojelutyön kehittämisen lähtökohtana. Tutkimusten tuloksista riippuen päiväkodin henkilökunta voi arvioida valmiuksiaan ja rooliaan tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Mikäli tarvetta ilmenee tulosten perusteella osaamisen kehittämiseen, tai asiasta keskustelemiseen, voidaan mahdollisia koulutuksia tai tapahtumia aiheeseen liittyen alkaa valmistella.

Tarkoituksena on niin ikään tarkastella varhaiskasvatuksen roolia sivistyspalvelun ohella myös ennaltaehkäisevänä lastensuojelun sosiaalipalveluna. Helsingin kaupunki päätti olla rajaamatta subjektiivista päivähoido-oikeutta. Tämän päätöksen myötä toimivat Helsingin kaupungin alueella päiväkodit edelleen täysimääräisesti matalankynnyksen ehkäisevänä palveluna helpottamassa perheiden arkea. (Helsingin kaupunki. 2017). Kunnissa, joissa varhaiskasvatuksen subjektiivista oikeutta rajattiin, voidaan vaatia nykyään esimerkiksi sosiaalityön lausunto, jotta lapselle voidaan myöntää oikeus laajempaan varhaiskasvatusoikeuteen, mikäli lapsen molemmat vanhemmat tai toinen vanhempi eivät ole työelämässä tai opiskele päätoimisesti. On olemassa muita perusteita, jolla lapsi voi osallistua varhaiskasvatukseen yli 20 tuntia viikossa. Varhaiskasvatus on aina lapsen oikeus ja siitä näkökulmasta sitä tulisi tarkastella. Tämän vuoksi koemme, että subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen asettaa lapsia eriarvoiseen

asemaan. Varhaiskasvatuksen rooli lastensuojelun kentällä on kiistaton; subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus rajoittamattomana, antaa jokaiselle perheelle tasa-arvoisen oikeuden valita, millä tavalla perheen lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen. Päiväkotiin voi viedä lapsia hoitoon subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden turvin siinä määrin, kun perhe itse kokee tarpeelliseksi.

Tarkastelemme varhaiskasvatuksen roolia lastensuojelun kentällä myös laajemmalla, yhteiskunnallisella tasolla. Varhaiskasvatuksen rooli lastensuojelun toimijana vaatii varsinkin tulevaisuudessa ammatillista osaamista varhaiskasvatushenkilökunnalta, siinä missä lastensuojelun sosiaaliviranomaisilta. Tarkoituksenamme on yksittäisten lastentarhanopettajien ennaltaehkäisevän lastensuojeluosaamisen ohella, pohtia myös lastentarhanopettajien koulutuspolun vaikutusta lastensuojeluosaamiseen.

3. VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatustalain 1§ mukaan varhaiskasvatus on suunnitelmallista sekä tavoitteellista kasvatusta, opetusta sekä koko hoidon muodostamaa kokonaisuutta. Varhaiskasvatuksessa painottuu erityisesti pedagogiikka. (1 § 8.5.2015/580) Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on taata lapsen turvallinen kasvu, kehitys sekä oppiminen niin, että se edistää lapsen hyvinvointia. (Opetushallitus, 2017.)

Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa sekä kerho- ja leikkitoimintana. Jokainen alle kouluikäinen lapsi on oikeutettu saamaan varhaiskasvatusta. Vanhemmilla on vastuu siitä, osallistuuko lapsi varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus, 2017.)

Opetushallitus on varhaiskasvatuksen asiantuntijavirasto, joka laatii ja päättää valtakunnallisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Näiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Myös esimerkiksi päiväkodissa jokaiselle lapselle suunnitellaan ja laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallitus, 2017.)

3.1 Varhaiskasvatustalaki

Varhaiskasvatusta ohjaa myös 1.8.2015 voimaantullut varhaiskasvatustalaki. Laki määrittää Opetushallituksen varhaiskasvatusta ohjaavaksi asiantuntijavirastoksi. Laki määrittää sen, että jokaiselle lapselle on tehtävä henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma tulee laatia myös perhepäivähoidossa, mikäli lapsi ei ole päiväkodissa. Paikalliset, eli kunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee ottaa käyttöön viimeistään elokuussa 2017. (Opetustalan Ammattijärjestö, 2017.)

Varhaiskasvatustalaki määrittää varhaiskasvatuksen tavoitteeksi muun maussa seuraavat asiat. Tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen tulee taata lapselle mahdollisuus leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin, pedagogiseen toimintaan sekä mahdollistaa lapselle myönteiset oppimiskokemukset.

Varhaiskasvatuksen tulee turvata lapsen turvallinen ympäristö sekä antaa jokaiselle lapselle yhdenvertainen mahdollisuus varhaiskasvatukseen, edistään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Varhaiskasvatuslaki määrittää myös sen, että lapsen yhteistyö- sekä vuorovaikutustaitoja tulee kehittää, varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä toimia yhteistyössä lapsen vanhempien tai huoltajan kanssa niin, että se edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia. (Varhaiskasvatuslaki 2a§ (8.5.2015/580.)

Laadukas varhaiskasvatus kaventaa myös lasten hyvinvointi- ja terveyseroja. Varhaiskasvatuksella edistetään kokonaisuudessaan lapsen kognitiivisia, motorisia, emotionaalisia sekä sosiaalisia valmiuksia. Varhaiskasvatus on suuressa roolissa lasten oppimisvalmiuksien kehittämisessä, syrjäytymisen ehkäisyssä ja esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014.) Varhaiskasvatuslaki määrittää sen, että edellä mainitut asiat toteutuvat varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus on lasten peruspalvelu, jota jokaisen kunnan tulee järjestää. Varhaiskasvatuksessa jokaisella lapsella on oikeus tavoittaa ne asiat, jotka varhaiskasvatuslaki edellyttää.

3.2 Varhaiskasvatuksen tehtävä

Varhaiskasvatuksen perustehtävänä on toteuttaa ja tuoda käytäntöön varhaiskasvatuslaissa sekä varhaiskasvatussuunnitelmissa laaditut asiat. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset huolehtivat lasten perushoidosta, kasvatuksesta sekä opetuksesta. Näitä kaikkia yhdessä, kutsutaan varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatuksen tulee tarjota lapselle turvallinen sekä kehittävä ympäristö, jonka tulisi tukea osaltaan myös lapsen kotikasvatusta. (Ammattinetti. 2017.)

Pedagogisen kasvatuksen lisäksi, varhaiskasvatuksen tehtävänä on turvata lapsen säännöllinen päivärytmi, lepo ja liikunta.

Varhaiskasvatuksessa vastataan myös lapsen fyysisestä ja emotionaalisesta turvallisuudesta. Käytännössä päiväkodin ammattilaiset

ohjaavat lapsia muun muassa leikkiessä ja ulkoillessa.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset auttavat esimerkiksi päiväkodissa lasta myös arjen perusasioissa, kuten pukeutumisessa ja syömisessä.

Varhaiskasvatushenkilökunnan tehtävänä on myös toimia yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Esimerkiksi päiväkodissa painottuu kasvatuskumppanuus, jolla pyritään takaamaan lasten sekä perheiden hyvinvointi ja sen havainnointi. (Ammattinetti. 2017.)

3.3 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus tapahtuu yhdessä varhaiskasvatuksen ammattilaisten sekä lapsen vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuus perustuu toisen kuulemiseen, kunnioittamiseen sekä luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen. Kasvatuskumppanuuden yksi kulmakivistä on dialogisuus ja sen periaatteiden noudattaminen. (THL. 2014.)

Kasvatuskumppanuus tavoittelee yhteistyötä vanhempien kanssa, jossa kasvatuskumppanuus edistää vanhempien osallisuutta lapseen liittyvissä asioissa. Kasvatuskumppanuus on myös kirjattu Varhaiskasvatussuunnitelman (2016) perusteisiin. (THL. 2014.)

Kasvatuskumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä ja sen tärkeyttä on painotettu lapsen, vanhempien sekä päiväkodin työntekijöiden kannalta. Kaikkien yhteistyön osapuolten uskotaan hyötyvän vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten toimiessa yhdessä ja yhteisesti lapsen edun takaamiseksi. Työntekijöillä on ammatillista osaamista liittyen lapsen kehitykseen, kun taas vanhemmat ovat ne henkilöt, jotka tuntevat oman lapsensa parhaiten, ollen ensisijaisia kasvattajia omalle lapselleen. (Lehtipää. 2007, 6-7.) Vanhempien ajatus kasvatuskumppanuudesta vaikuttaa huomattavasti siihen, kuinka kasvatuskumppanuus toteutuu. (Lehtipää. 2007, 8-9.)

Käytännön päiväkotiarjessa kasvatuskumppanuutta on muun muassa vanhempien ja päiväkotihenkilökunnan välinen keskustelu. Keskustelua käydään päivittäin siirtymätilanteissa, lapsen tullessa päiväkotiin ja

päiväkodista lähtiessä. Keskusteluille on varhaiskasvatuksessa varattava aikaa päivittäin. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päiväkodin arkeen ja sitä kautta vaikuttaa oman lapsensa asioihin edistään lapsen hyvinvointia. (Leino. 2006, 25-27.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään niin ikään varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016. 8-9). Huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö korostuu entisestään, mikäli lapsella havaitaan jonkinlainen erityisen tuen tarve. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016, 53.)

4. LASTENSUOJELU

Lastensuojelulla tarkoitetaan lastensuojelulain määrittämää työtä, joka pyrkii turvaamaan jokaiselle lapselle oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, sekä tasapainoiseen, monipuoliseen kehitykseen, että erityiseen suojeluun tilanteen niin vaatiessa. Lastensuojelutyö pitää sisällään ehkäisevän lastensuojelutyön, jota tehdään muun muassa varhaiskasvatuksen parissa sekä äitiys- ja lastenneuvoloissa. Ehkäisevän lastensuojelutyön rooli on ehdottoman tärkeä, sillä sen avulla pyritään välttämään erityisen suojelun tarpeen syntymistä. Lastensuojelun piiriin kuuluvat lähestulkoon kaikki lapset ehkäisevän lastensuojelutyön muodossa. Erityistä suojelua lapselle tarjotaan tilanteen niin vaatiessa, jolloin kuvioon astuu mukaan esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityö, jonka tehtäviä määritellään tarkemmin lastensuojelulaissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017)

4.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain 1 luvun 1 § mukaan lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain 2§:n mukaisesti ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Laki kuitenkin velvoittaa lasten ja perheiden kanssa työskenteleviä viranomaisia tukemaan vanhempia tai huoltajia näiden kasvatustehtävässään. Viranomaisten on tarjottava perheelle tarvitsemaansa apua varhaisen tukemisen periaatteiden mukaisesti, sekä ohjata lapsi tai perhe tarvittaessa lastensuojelun asiakkuuteen. Lastensuojelun tehtävänä on lain mukaan tukea lapsesta vastuussa olevia aikuisia lapsen huolenpidossa ja kasvatuksessa järjestämällä palveluita, joista perhe hyötyy. Lastensuojelullisia toimenpiteitä ovat avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus sekä huostaanotto, sijais- ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa pääsääntöisesti lastensuojeluilmoituksen käynnistämästä palveluntarpeen arvioinnista. Palvelutarpeen arvioinnin

aikana selvitetään lapsen ja perheen kokonaisvaltaista tilannetta ja mahdollisten tukitoimien tarvetta. Mikäli tarve löydetään ja sosiaaliviranomainen arvioi lastensuojelullisten toimenpiteiden olevan lapsen edun näkökulmasta tarpeellisia, aloitetaan lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojelulain 4§ mukaisesti lastensuojelun tarkoituksena on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia, tukea lapsen läheisiä kasvatustyössä ja huolenpidossa. Lastensuojelun tulee pyrkiä ehkäisemään perheiden ongelmia, havaita ne ajoissa ja puuttua niihin varhain. Lapsen etu on tärkein näkökulma lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelutoimia toteuttaessa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lastensuojelulain 4 §:n mukaisesti avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia lastensuojelun toimenpiteitä. Lain 7 luvun 36 §:n mukaisesti lastensuojelun piirissä olevalle lapselle on tarjottava sosiaalihuoltolain mukaisten sosiaalipalveluiden, toimeentulotukilain mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen sekä päivähoidon lisäksi tarvittaessa lastensuojelulain mukaisia avohuollon tukitoimia. Näitä tukitoimia ovat esimerkiksi tehostettu perhetyö, perhekuntoutus, hoito- ja terapiapalvelut lapsen kuntoutuksen tueksi, taloudelliset tuet, sekä tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen. (Lastensuojelulaki 30.12.2014/1302 36§.)

Varhaiskasvatuksen osalta lastensuojelulaki määrittää, että päivähoitoa voidaan käyttää myös lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lastensuojelulain 1 luvun 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun, niin kotona kuin kodin ulkopuolella. Laki edellyttää näiden tavoitteiden toteuttamista lapsen vanhemmilta. 1 luvun 2 § määrittää kuitenkin, että lapsen ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten velvollisuus on tukea lapsen vanhempia ja huoltajia kasvatustehtävässä ja pyrkiä tarjoamaan perheelle apua riittävän varhain, tarvittaessa myös lastensuojelun asiakkuuden piiriin ohjaten. (Lastensuojelulaki 417/2007)

4.2 Lastensuojelua tarvitseva lapsi

Lastensuojelun erityisen suojelun tarpeessa olevan perheen ja lapsen tilanne on aina yksilöllinen. Ongelmat ovat moninaisia, eikä yksittäistä tai yksiselitteisiä syitä lastensuojelutarpeen syntymiseen ole löydettävissä. Varsinainen lastensuojelun asiakkuus alkaa lastensuojelulain 27 §:n mukaisesti silloin kun sosiaaliviranomainen katsoo palvelutarpeen arvioinnin perusteella, etteivät lapsen kasvuolosuhteet turvaa lapsen kehitystä ja terveyttä, vaan vaarantavat niitä. Lapsi voi myös itse käytöksellään vaarantaa terveytensä ja kehityksensä. Lastensuojelun asiakkuus alkaa automaattisesti myös silloin, jos lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen joudutaan turvautumaan kiireellisiin lastensuojelutoimiin, kuten kiireelliseen sijoitukseen. Ennen uuden sosiaalihuoltolain voimaantuloa asiakkuus alkoi jo palvelutarpeen arvioinnin aloittamisesta. (THL. 2016, 16-17)

Syitä kasvuolojen vaarantumiseen ja lastensuojelutarpeen alkamiseen voi olla esimerkiksi perheen elämässä tapahtuvat suuret muutokset, vanhemman uupuminen, psyykkiset ongelmat tai sairaudet, vanhemman päihdeongelma, perheväkivalta, lapsen tai nuoren toiminta, joka on hänelle vaaraksi tai lapsen psyykkiset ongelmat. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia toimenpiteitä, joilla pyritään välttämään lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle. Valitettavan usein lastensuojelun avohuolto on käytännössä sosiaalityön, perhetyön sekä sosiaaliohjauksen varassa. Kuntien välisiä eroja on myös valtavasti ja palveluiden riittävyys on usein kiinni siitä, missä kunnassa avun tarpeessa oleva lapsi asuu. Perhetyön jonot ovat joissakin kunnissa useita kuukausia, pulaa tukihenkilöistä ja tukiperheistä esiintyy paljon, eikä lastensuojelulain mukaisia psykiatrisia tai terapeuttisia palveluita ole tarjolla. Mitä huonompi palvelurakenne kunnassa on lastensuojelun toimialalla, sitä pidemmäksi lastensuojelun asiakkuus lapsen osalta usein venyy. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala, 2016. 25-26.)

5. SOSIAALIHUOLTO

Sosiaalihuolto tarkoittaa sosiaalipalveluita, joiden parissa työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset. Sosiaalipalveluiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksilön, yhteisön tai perheen toimintakykyä, turvallisuutta, hyvinvointia sekä osallisuutta. Jokaisella ihmisellä on oikeus sosiaalipalveluihin, joita tuottaa kyseenomaisen henkilön kotikunta. Kiireellisissä tapauksissa sosiaalipalveluita voi tarjota myös muu kuin henkilön kotikunta. Sosiaalipalvelut perustuvat tuen tarpeisiin ja niitä on järjestettävä muun muassa asumisen tueksi, taloudellisen toimeentulon tueksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi, väkivallasta ja muusta kaltoinkohtelusta johtuvaan tuen tarpeeseen, kriisitilanteisiin liittyviin tuentarpeisiin, päihde-, ja mielenterveysongelmista johtuviin tuentarpeisiin, vammasta, ikääntymisestä tai sairaudesta johtuviin tuentarpeisiin, sekä esimerkiksi lapsen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen. Sosiaalihuoltolain mukaisia yleisiä sosiaalipalveluita ovat muun muassa sosiaalityö- ja ohjaus, perhetyö, asumispalvelut, kotipalvelu, laitoshoido, päihde- ja mielenterveystyö, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta sekä kasvatus- ja perheneuvonta. Lastensuojelu kuuluu erityislainsäädännön piiriin, eikä lukeudu yleisiin sosiaalipalveluihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017.)

5.1 Sosiaalihuoltolaki

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.1.2015. Uudistetun lain myötä lastensuojelun toimintaedellytyksiä pyrittiin parantamaan niin, että perheet saisivat apua ja tukea varhaisessa vaiheessa, jonka myötä lastensuojelun asiakkuudet vähenisivät. Tarkoituksena on ollut, että sosiaalihuoltolain mukaisilla toimilla pystyttäisiin takaamaan palveluita perheiden arjen tueksi niin, että lastensuojelun sosiaalityön toimintapiiriin jäisi jatkossa vain haastavin kärki, jonka tilanteen edistämiseen eivät riitä yleiset sosiaalipalvelut. Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja lisätä osallisuutta. Lain myötä on tarkoitus turvata tarpeelliset, riittävät ja

laadukkaat sosiaalipalvelut, sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Tavoitteena on ollut niin ikään parantaa sosiaalihuollon ja kunnan muiden toimialojen välistä yhteistyötä moniammatillisuuden hengessä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 1§.)

Sosiaalihuoltolain 3 § mukaisesti sosiaalipalveluiksi määritellään kunnalliset sosiaalipalvelut, sekä muut niihin sisältyvät tukipalvelut ja -toimet, joilla sosiaalialan ammattilaiset pyrkivät edistämään sosiaalihuollon asiakkaan hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Lain 3 §:n 6 momentissa on määritelty tarkemmin erityistä tukea tarvitseva lapsi sellaiseksi henkilöksi, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa tämän terveyttä tai kehitystä, tai lapsi itse vaarantaa edellä mainitut elementit elämässään. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 3 §.)

Sosiaalihuoltolain 5 § mukaan lapsen etu on tärkein sosiaalihuollon palveluita määrittelevistä periaatteista. 13 § mukaisesti lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä heidän tarvitsemansa sosiaalipalvelut, joiden avulla voidaan turvata lapselle turvalliset ja kehitystä tukevat kasvuolosuhteet. Vanhempaa on niin ikään tuettava kasvatustyössään. Tukitoimet voivat olla sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta, perhetyötä, lapsiperheiden kotipalvelua, kotihoitoa, asumispalveluja, laitospalveluja, liikkumista tukevia palveluja, mielenterveystyötä, päihdetyötä, kasvatus- ja perheneuvontaa, lapsen ja vanhemman välisen tapaamisen valvomista tai muita perheen hyvinvoinnille välttämättömiä sosiaalipalveluita. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 13-14 §)

5.2 Perhe sosiaalihuollon asiakkaana

Sosiaalihuollon asiakkaana voi olla joko lapsi tai tämän vanhempi. Sosiaalihuoltoasia tulee vireille, kun sosiaalihuollon työntekijä saa hakemuksen sosiaalipalveluista tai on muutoin työtehtävissään saanut tietää sosiaalipalveluiden tarpeesta olevasta henkilöstä. Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta ja päättyy, kun asiakaskirjaan merkitään, ettei sosiaalihuollon palveluiden järjestämiselle asiakkaan osalta ole

perustetta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 34 §) Yhteydenoton, eli hakemuksen sosiaalihuoltoon voi tehdä esimerkiksi terveydenhoitaja tai varhaiskasvatuksen ammattihenkilö, joka on työtehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeesta. Ammattihenkilön on ohjattava sosiaalihuollon tarpeessa olevaa henkilöä hakemaan sosiaalipalveluita, tai hakea niitä henkilön suostumuksen saatuaan itse. Hakemuksen saavuttua tuen tarve arvioidaan sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen toimesta. Mikäli ammattihenkilö ei saa suostumusta hakemukseen, tulee hänen tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli kyseessä on lapsi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 35-36 §.)

Sosiaalihuollon asiakkaana olevaa lasta tai perhettä pyritään tukemaan sosiaalipalveluiden tai vastaavien keinoin niin, että tuki olisi oikea-aikaista ja riittävää, jotta pidempiaikaista tuen tarvetta, tai esimerkiksi lastensuojelua ei tarvittaisi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 38 §.)

Varhaiskasvatushenkilökunta on avainasemassa arvioimassa sosiaalihuollon palveluiden tarvetta päivähoitossa olevien lasten ja heidän vanhempiansa osalta. Päivähoito voi itsessään olla sosiaalipalvelu, joka voidaan myöntää perheelle kokoaikaisena, huolimatta subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisesta, mikäli viranomainen arvioi tämän parantavan perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia tai lapsen kasvu- ja kehitysolosuhteita. Varhaiskasvatushenkilökunta voi toimivassa kasvatuskumppanuudessa ja avoimessa vuorovaikutussuhteessa olla ohjaamassa perhettä sosiaalipalveluiden pariin, mikäli perhe niitä tarvitsee. Tämä vaatii kuitenkin varhaiskasvatuksen parissa työskenteleviltä henkilöistä palvelurakenteiden ymmärtämistä ja osaamista.

6. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on syntynyt lukuisten erilaisten vaiheiden myötä. Lähdimme toteuttamaan opinnäytetyötä Saran suorittaessa harjoittelua Helsingin kaupungin päiväkoti Vilppulassa. Päiväkodin johtaja Merja Pekonmaa tarjosi Saran kautta opinnäytetyömme aiheeksi ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kartoitusta päiväkoti Vilppulassa. Saimme suhteellisen vapaat käden päiväkodin johtajalta opinnäytetyön toteutukseen, kunhan tuloksista selviäisi se, onko päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajien tiedoissa ja taidoissa ennaltaehkäisevään lastensuojeluun, sekä lastensuojeluun yleensäkin, liittyen korjattavaa tai tarvetta lisäkoulutukselle. Meitä kiinnosti myös kokemusten kerääminen siitä, kuinka lastensuojelu näyttäytyy varhaiskasvatuksessa yksittäisen lastentarhanopettajan näkökulmasta. Lähdimme toteuttamaan opinnäytetyötämme Pekonmaan kanssa käytyjen keskusteluiden jälkeen keväällä 2017. Kevään aikana osallistuimme huhtikuussa opinnäytetyön suunnitelman esittelyryhmään, jossa aiheemme tarkentui. Kevään ja kesän 2017 aikana laadimme haastattelulomaketta, luimme lähdeaineistoja, lainsäädäntöä ja aikaisempia tutkimuksia aiheeseen liittyen. Keräsimme myös aineistoa opinnäytetyötämme varten haastattelemalla päiväkoti Vilppulan viittä lastentarhanopettajaa. Opinnäytetyömme lopullinen, kirjallinen tuotos syntyi syksyn 2017 aikana. Osallistumme julkaisuseminaariin 2.11.2017.

6.1 Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmät

Keräsimme tutkimuksellisessa opinnäytetyössämme laadullista tietoa, jonka avulla selvitämme päiväkoti Vilppulan lastentarhaopettajien kokemuksia päiväkodissa tehtävästä lastensuojelutyöstä, jonka lisäksi tarkastelemme kyseisen päiväkodin lastentarhanopettajien lastensuojeluosaamista suhteessa varhaiskasvatus-, lastensuojelu-, ja sosiaalihuoltolaissa määriteltyihin tavoitteisiin ja velvollisuuksiin.

Keräsimme tietoa kokemuksista ja osaamisesta haastattelemalla päiväkoti Vilppulan lastentarhaopettajia pohjautuen laatimaamme

haastattelulomakkeeseen. Kysely toteutettiin haastattelemalla ja äänittämällä haastattelut, haastattelulomakkeen toimiessa pohjana, jonka avulla haastattelut etenivät. Kahden lastentarhanopettajan kohdalla jouduimme päätymään siihen, että he täyttivät kirjallisesti laatimamme kyselylomakkeen virka-ajan ulkopuolella. Tähän ratkaisuun päädyimme aikataulujen pakottamana.

Koimme dialogisen haastattelutilanteen kautta pääsevämme lähemmäs kokemuksia, kuin kasvottomalla, kotona täytettävällä lomakkeella. Kahden kotona täytetyn lomakkeen osalta vastaukset jäivät suppeiksi ja irrallisiksi, verrattuna haastattelutilanteissa kerättyihin vastauksiin. Haastattelujen dialogisen luonteen vuoksi, kykenimme tarkentamaan joitakin vastauksia lastentarhanopettajilta haastattelutilanteessa.

Äänittämisen avulla saimme mahdollisuuden palata haastattelutilanteeseen sisältöä analysoidessamme. Sisällönanalyysin kautta etsimme yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia kokemuksista, joita lastentarhanopettajat kanssamme jakavat. Kartoitamme haastattelussa käytettävän haastattelulomakkeen pohjalta tietoa siitä, millainen osaaminen lastentarhanopettajilla omasta mielestään on liittyen ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön. Lastensuojeluosaaminen kartoittamisen lisäksi kysymme koulutustarpeesta asiaan liittyen, sekä pyydämme lastentarhanopettajia kertomaan omia konkreettisia kokemuksiaan liittyen lastensuojeluun liittyviin asioihin törmäämiseen varhaiskasvatuksessa.

6.1.1 Teemahaastattelu

Aineistolla tarkoitetaan sitä tutkittavaa materiaalia, johon tutkimuksen tulokset perustuvat. (Metropolia, 2017.) Haastattelut tehtiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelu on keskustelua, jolla on etukäteen päätetty tarkoitus. Teemahaastattelussa esiin nostettavat teemat ovat edeltä pohdittu ja määritelty. (Tilastokeskus, 2017.) Teemahaastatteluksi kutsuttu haastattelutapa on Suomessa suosituin tapa kerätä laadullista aineistoa. Kyseessä on keskustelu, joka käydään tutkijan ehdoilla,

vaikkakin tutkija pyrkii vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa niin, että tutkija saa selville tutkimuksen aihepiiriin liittyvistä asioista olevia tietoja. (Aaltola & Valli, 2010. 26-28.)

Päädyimme valitsemaan teemahaastattelun tutkimusmenetelmäksi, sillä haastattelu oli helpompi suorittaa, kun ennalta mietityt kysymykset olivat valmiina. Haastattelulomakkeen tekeminen ennalta haastattelujen tueksi, helpotti teemassa pysymistä ja takasi sen, että jokaiselta haastatellulta lastentarhanopettajalta kysyttiin samat kysymykset. Kun jokainen haastateltava vastasi lähestulkoon samoihin kysymyksiin, oli aineistomme analysoiminen selkeämpää ja luotettavampaa. Haastattelumenetelmä toimi myös siksi, että pystyimme haastattelun aikana kysymään tarkentavia kysymyksiä, sekä haastateltavat saivat tilaisuuden tarkentaa kysymyksiä, jos eivät niitä ymmärtäneet. Koimme myös dialogisuuden tärkeäksi. Dialogissa hyväksytään, että ihmisillä on erilaisia näkemyksiä eikä kenenkään näkemys voi olla kokonainen totuus. (THL, 2016.)

6.1.2 Haastattelulomake

Haastattelulomakkeessamme olevat kysymykset olimme jakaneet neljään eri aihealueeseen. Ensimmäinen aihealue oli ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö. Ensimmäisen aihealueen teemana oli selvittää haastateltavan omaa näkemystä päiväkodissa tehtävän lastensuojelutyön tärkeydestä ja haastateltavan omia kokemuksia yksilön sekä yhteisön toimivuudesta toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä Päiväkoti Vilppulassa. Ensimmäisessä aihealueessa kysyimme yksilön sekä työyhteisön heikkouksia sekä vahvuuksia ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana. Tätä kautta pääsimme haastateltavan kanssa pureutumaan pikkuhiljaa tutkimuskysymykseemme. Ensimmäisen aihealueen kysymykset koimme tärkeäksi, sillä haastateltava pääsi pohtimaan ja kertomaan omia näkemyksiä sekä omasta työstä, että työyhteisönsä yhteistyöstä. Meille, opinnäytetyön tekijöinä nämä kysymykset ja niihin saadut vastaukset olivat mielenkiintoisia, sillä jo tässä kohtaa haastateltavien välillä saattoi näkyä samankaltaisuuksia tai

eriäväisyyksiä. Ensimmäisen aihealueen kysymykset koimme hyväksi alustukseksi tutkimusaiheemme käsittelyyn. Koimme, että on tärkeää tietää haastateltavien oma näkemys ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tärkeydestä, sekä heidän työpaikkansa valmiuksista tehdä sitä.

Toinen aihealueemme koski varhaista puuttumista. Toisen aihealueen kysymykset perustuivat lapsihavainnointiin, vanhemmuuden havainnointiin sekä puheeksi ottoon. Toinen aihealue sisälsi myös muutaman kysymyksen mielenterveysongelmista. Mielenterveysongelmista kysyimme sen vuoksi, sillä halusimme tietää, voiko ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön ja lastentarhaopettajien tekemiin havaintoihin liittyä vanhempien mielenterveysongelmia.

Lapsihavainnointi sekä vanhempien havainnointi ovat yksi tärkeimmistä asioista, joita lastentarhaopettaja työssään tekee. Lapsihavainnointi kuuluu yhdeksi osaksi päiväkodin normaalia arkea, jotta mahdolliset huolenaiheet osataan huomioida. (Päivähoitoyksikkö Lapinmäki-Pensselin varhaiskasvatussuunnitelma, 2016. 10) Havainnoimalla lapsen esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, yleistä siisteyttä ja vanhemman roolia lapseen, lastentarhaopettaja voi tehdä ratkaiseviakin havaintoja lastensuojelullisen työn näkökulmasta. Kysyimme haastateltavilta sitä, kuinka havainnointi heiltä heidän oman kokemuksensa mukaan sujuu ja millaisin keinoin ja missä tilanteissa havainnointia tehdään.

Puheeksi otto voidaan kokea haastavaksi päiväkodissa tehtävässä lastensuojelutyössä. Tästä syystä kysyimme haastateltavilta sitä, millaisia keinoja heillä on ottaa huoli puheeksi ja kaipaisivatko he jotain apua tai tukea tähän. Opinnäytetyömme kannalta tämä on aiheellinen kysymys, sillä puheeksi otto perustuu mielestämme yhdeksi kulmakiveksi ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tekemisessä. Jos esimerkiksi lapsen käyttäytymisessä herännyt huoli antaa aiheita varhaiselle puuttumiselle on huolen puheeksi ottaminen prosessin käynnistäjä. (Ojala & Saastamoinen, 2012. 11.) Myös Päiväkoti Vilppula saa tutkimuksen valmistuessa huomata opinnäytetyömme tuloksista, kokevatko lastentarhaopettajat tarvitsevansa tukea puheeksi otto -menetelmissä.

Kolmannessa aihealueessa kysyimme lastentarhaopettajilta ilmoitusvelvollisuudesta sekä yhteistyöstä sosiaalitoimen kanssa. Kysyimme kyllä ja ei kysymyksiä, kysymällä muun muassa sitä, osaako haastateltava tehdä lastensuojeluilmoitusta, onko viimeisen kahden vuoden aikana joutunut tekemään ilmoitusta. Kysyimme myös sitä, millaiseksi haastateltava on kokenut viranomaisyhteistyön ja voisiko sitä jotenkin parantaa sekä tietääkö haastateltavat mitä tarkoittaa sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto. Tässä kohtaa halusimme nähdä, onko päiväkotit Vilppulan lastentarhaopettajilla tietoa uusista lakimuutoksista liittyen lastensuojeluun. Kolmas aihealue oli muutaman kysymyksen mittainen.

Neljännessä aihealueessa aiheena oli lastensuojelun/sosiaalihuollon prosessi. Aihealue selvitti lastentarhaopettajien tietoa ja tietämystä siitä, kuinka auttaa vanhempia, jotka itse esimerkiksi kertovat olevansa tuen tarpeessa. Osaisivatko lastentarhaopettajat ohjeistaa perheitä. Aihealueessa oli myös kysymys, jossa haastateltava sai kertoa, jos koki tarvitsevänsä apua tai tukea lastensuojelu/sosiaalihuollon prosesseista, palveluista tai lapsen ja vanhempien oikeuksista.

Haastatteluun tulevia kysymyksiä pohtiessamme selasimme useita aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja sitä kautta otimme vaikutteita haastattelukysymyksiin. Haastattelukysymyksiä kootessamme palasimme aina takaisin siihen, mikä tutkimuksemme aihe on ja mikä on tutkimuskysymyksemme. Kokosimme haastatteluun kysymyksiä, jotka koimme aiheellisiksi ja tärkeiksi tutkimustamme varten. Neljä aihealuetta selkeytti haastattelua, sillä teemat vaihtuivat aina aihealueen vaihtuessa. Tätä kautta haastateltavillekin oli selkeää, missä aiheessa etenimme haastattelua suorittaessa. Lastensuojelun sekä ennaltaehkäisevän lastensuojelun rajaus ei onnistunut, sillä päiväkotit Vilppulassa oli jo monia lastensuojelun asiakkaita ja tästä syystä, halusimme opinnäytetyömme aineistoa kerätessämme huomioida sekä ne lapset, joilla mahdollisesti on tarve lastensuojelun tarpeeseen sekä ne lapset, jotka olivat jo lastensuojelun asiakkaita. Pohdimme myös sosiaalihuoltolain mukaisen yhteydenoton pois rajaamista, mutta päädyimme siihen tulokseen, että on

hyvä kysyä yhdessä kysymyksessä tietoa siitä, tietävätkö haastateltavat ylipäättään, mitä sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tarkoittaa yhtään sen enempää aiheeseen pureutumatta. Tämä tieto antoi meille opinnäytetyömme aiheen kannalta tärkeää sekä arvokasta tietoa Päiväkoti Vilppulan lastentarhaopettajien osaamisesta.

6.2 Sisällönanalyysi

Jokainen haastatteleamalla tehty haastattelu nauhoitettiin, jonka jälkeen pystyimme kirjoittamaan aineiston puhtaaksi nauhoitusten pohjalta. Ensimmäinen vaihe haastatteluiden tekemisen jälkeen on niiden puhtaaksi kirjoittaminen eli litterointi. (Aaltola & Ralli, 2010. 42-43) Litteroimme haastattelut kirjoittamalla ne koneelle lähestulkoon sanasta sanaan, jotta saimme kerättyä materiaalin kirjalliseen muotoon puhutuista haastatteluista. Kaksi kotona täytettyä haastattelulomaketta kirjoitettiin niin ikään samaan muotoon kuin nauhoitetut haastattelut, jotta niiden tarkastelu olisi yhdenmukaisempaa kolmen kasvokkain tehdyn haastattelun kanssa. Kirjoitettuaamme haastattelut tietokoneella auki, aloitimme aineiston huolellisen lukemisen ja läpikäynni, jotta saimme ensimmäisen käsityksen tuloksista. Opinnäytetyömme ensisijaisena tarkoituksena oli kerätä kokemuksia, joita on haasteellista tietysti sinänsä arvioida tai vertailla, koska ne perustuvat yksittäisten lastentarhanopettajien yksittäisiin tilanteisiin, uransa varrella ja empiiriseen kokemukseen tilanteista ja tapahtumista. Siitäkin huolimatta päätimme lähteä etsimään yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia viiden lastentarhanopettajan kokemuksista. Nämä yhteneväisyydet ja eroavaisuudet poimimme teemoittelun avulla erilaisiin kokonaisuuksiin. Teemat määräytyivät pääasiassa haastattelulomakkeen kysymysten perusteella, mutta toisinaan vastaukset poukkoilivat ja vastaus samaan kysymykseen saattoi löytyä jostakin toisesta kohtaa haastattelua. Haastattelulomakkeemme sisälsi kysymyksiä, jotka ohjasivat lastentarhanopettajia kertomaan yksittäisiä, esimerkin omaisia kokemuksia lastensuojelutyöstä varhaiskasvatuksessa. Näitä kokemuksia ei luonnollisesti voinut juurikaan vertailla, paitsi lukumäärien osalta..

Teemoittelu oli suhteellisen helppo vaihe opinnäytetyömme sisällönanalyysissä, sillä teemat olivat selkeät ennalta tehdyn haastattelulomakkeen myötä, joka ohjasi myös kasvokkain tehtyjä haastatteluja. Sisällönanalyysivaiheessa käytimme teemoittelun lisäksi joissakin kysymyksissä sisällönanalyysivälineenä myös luokittelua, jonka avulla pyrimme tekemään tilastoja siitä, kuinka lastentarhanopettaja moni on vastannut tiettyyn kysymykseen tietyllä tavalla. Luokittelemalla vastauksia pystyimme löytämään yhteneväisyyksiä, mutta myös eroja ja näkemään suurempia linjoja haastattelujemme tuloksissa.

Keräsimme tietoa haastatteluissa lisäksi siitä, millä tavoin päiväkotiviilppulan lastentarhanopettajat kykenevät toimimaan lastensuojelu-, varhaiskasvatus-, sekä sosiaalihuoltolaissa velvoitetulla tavalla toimiessaan lastentarhanopettajan tehtävässä. Kartoitimme siis lainsäädäntöosaamista sekä tietoa ammattilaisia koskevista velvollisuuksista. Tämän analysointi oli sikäli helpompaa, sillä lainsäädäntö määrittää suhteellisen tarkasti, mitkä ovat ammattilaisen vastuut ja velvollisuudet. Tämän vuoksi oli tärkeää, että olimme etsineet itse tietoa lastensuojelu-, varhaiskasvatus-, sekä sosiaalihuoltolainsäädäntöön liittyen. Myös varhaiskasvatussuunnitelmaan, Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan tutustuminen oli hyödyllistä, sillä osasimme peilata heidän kuvaamiaan käytäntöjä suhteessa lain määrittämiin velvollisuuksiin, sekä muihin käytäntöihin ohjaaviin tahoihin. Esimerkiksi uusi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma nostaa esiin varhaisen puuttumisen ja puheeksi oton periaatteita, joihin oli helppo sisällönanalysoinnin vaiheessa peilata lastentarhanopettajien nostamia puheeksiottokäytäntöjä tai käsityksiä varhaisesta puuttumisesta ylipäätään.. Otimme sisällönanalyysiä tehdessämme huomioon kuitenkin sen, että jokainen tarkastelee omaa toimintaansa omasta näkökulmastaan, eivätkä vastaukset välttämättä vastanneet todellisuutta vana perustuivat jokaisen kokemukseen omasta osaamisestaan. Toisaalta taas pyysimme lastentarhanopettajia arvioimaan haastattelutilanteissa myös muiden lastentarhanopettajien valmiuksia toimia ennaltaehkäisevän

lastensuojelutyön tekijänä, joka toi opinnäytetyömme tuloksiin mielenkiintoisia vivahteita ja ristiriitaisuuksia.

Sisältöä analysoidessamme kirjoitimme ensin puhtaaksi ja vertaillen tekstiä, jossa tarkastelimme ainoastaan omien haastattelutulostemme yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia, sekä tuloksia yleisesti. Nostimme tässä vaiheessa esiin yhteisissä keskusteluissamme haastattelujen pohjalta nousseita mielenkiintoisia yksityiskohtia, ristiriitoja, suuria linjoja sekä poikkeavia vastauksia. Olimme etsineet tietoa aiemmin samankaltaisista aiheista tehtyjä yliopiston pro gradu-tutkielmia, joiden tuloksia vertailimme oman haastattelumme tuloksiin, saaden näin ollen lisää näkökulmaa siihen, ovatko saamamme tulokset jollakin tapaa yhteneväisiä valtakunnalliseen tilanteeseen. Käytimme myös erilaisia muita lähdeaineistoja vertailemme tuloksiamme valtakunnallisiin käsityksiin varhaiskasvatuksessa tehtävästä lastensuojelutyöstä. Tulokset eivät varsinaisesti ole vertailukelpoisia, koska ne perustuvat jokaisen lastentarhanopettajan omaan kokemukseen ja hänen kertomaan tietoonsa, mutta niistä on nähtävissä kuitenkin suuntaus. Sisältöä analysoidessamme huomasimme, että varsin moni tuloksistamme nousut asia löytyi myös aiemmista tutkimuksista. Toisaalta aineistoa oli mielenkiintoista vertailla myös esimerkiksi siihen, mitä varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten vanhemmat toivovat esimerkiksi kasvatuskumppanuudelta ja miten he ymmärtävät sen merkityksen.

Kaiken kaikkiaan sisällönanalyysivaihe oli mielenkiintoinen, muuttuva, monivaiheinen sekä avartava kokemus opinnäytetyössämme. Kävimme aineistoa läpi niin yhdessä kuin erikseen useita kertoja, keskustelimme siitä ja mietimme, millä tapaa saamme kirjoitettua puhumamme ajatukset varsinaiseen opinnäytetyöhön mahdollisimman selvästi. Teemoittelun ja koodatun aineiston puhtaaksi kirjoittaminen järkevään muotoon näyttäytyi meille suurena haasteena, mutta lähteiden tuominen samaan lukuun helpotti aineiston tulosten tarkastelua.

7. OPINNÄYTETYÖN TULOSTEN TARKASTELU

Tässä luvussa avaamme haastattelemiemme viiden Vilppulan päiväkodin lastentarhanopettajan kokemuksia varhaiskasvatuksessa tehtävästä lastensuojelutyöstä. Vertailemme tuloksiamme aiemmin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja lukemaamme tutkimustietoon aiheeseen liittyen.

Opinnäytetyömme aineisto on kerätty haastatteleamalla viittä lastentarhanopettajaa päiväkotiviikkokoti Vilppulassa. Kolme viidestä haastattelusta toteutettiin tapaamalla ja haastatteleamalla lastentarhanopettajia. Nämä haastattelutilanteet äänitettiin. Kaksi lastentarhanopettajaa täytti kyselylomakkeen kotonaan aikataulullisista syistä.

Lastentarhanopettajien koulutustausta oli vaihteleva; kolme lastentarhanopettajaa oli sosionomikoulutuksen saaneita, yksi oli käynyt Jyväskylän yliopistossa lastentarhanopettajan koulutuksen, johon ei sisälly kasvatustieteiden kandidaatin tai maisterin pätevyyttä, yksi oli kasvatustieteiden approbatur.

7.1 Varhaiskasvatuksen rooli lastensuojelutyössä

Haastattelemiemme päiväkotiviikkokoti Vilppulan lastentarhanopettajat, olivat sitä mieltä, että varhaiskasvatuksen rooli ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä on erittäin tärkeä. Vastauksissa nousi esiin toistuvasti se, kuinka varhaiskasvatushenkilökunta tapaa lasta ja lapsen vanhempia päivittäin tai lähes päivittäin, jonka myötä heillä on hyvä käsitys lapsen ja perheen tilanteesta. He kokivat päivittäisten tapaamisten luovan heille mahdollisuuden havaita perheen arjessa tapahtuvia muutoksia, haasteita ja tuen tarpeita.

Kaikki lastentarhanopettajat tunnistivat lastensuojelun sosiaaliviranomaisten olevan lastensuojelussa lapsesta vastuussa oleva taho. Yhteistyön lastensuojelun sosiaaliviranomaisten kanssa lastentarhanopettajat kokivat moniammatilliseksi yhteistyöksi. Jakkula (2016) korostaa pro-gradu tutkimuksessaan nimenomaan varhaiskasvatuksen merkitystä lastensuojelun työkentällä. Jakkula (2016)

näkee päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyötahoina, joiden yhteistyötä tiivistämällä voidaan parantaa lasten ja perheiden hyvinvointia ennaltaehkäisevästi. (Jakkula, 2016. 1-3.)

Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajat tunnustivat ja kuvasivat kuitenkin niin ikään olemassa olevia haasteita yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Varhaiskasvatushenkilökunta koki, että yhteistyö ja informaatio koetaan yksipuoliseksi, eikä päiväkodin roolia ja mahdollisuuksia oteta käyttöön lastensuojelun sosiaalityössä. Sosiaalityö ei kerro päiväkotiin lastensuojelun tukitoimista asiakasperheissä, mutta haluavat varhaiskasvatushenkilökunnan kertovan lastensuojeluun kaiken havainnoimansa. Varhaiskasvatushenkilökunta koki, ettei heille annettu tietoja lastensuojelun tukitoimien piirissä olevista lapsista, mutta heiltä edellytettiin yhteydenottoa sosiaaliviranomaisiin lapsen asioihin liittyen. Epätietoisuus siitä, mikä huoli lapsesta sosiaaliviranomaisilla on, johti tilanteeseen, missä oikeita havaintoja lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ei kyetty päiväkodin lastentarhanopettajien toimesta tekemään.

Yksi lastentarhanopettaja kertoi soittaneensa lastensuojeluun ja pyytäneensä yhteistyön syvenemistä myös siihen suuntaan, että lastensuojelun sosiaalityö on yhteydessä päiväkotiin lastensuojelun piirissä olevista asiakasperheistä. Tämä lastentarhanopettaja omasi ennestään kontakteja lastensuojelun sosiaaliviranomaisiin, mikä helpotti sosiaalityöntekijän tavoittamista. Lastensuojelun keskusliiton (2010) teettämän ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus- kyselytutkimuksen tuloksista on luettavissa samansuuntaisia haasteita. Lastensuojelun sosiaaliviranomaisten tavoittaminen näyttäytyi helpompana pienissä kaupungeissa ja kunnissa, joissa sosiaalityöntekijät ovat tuttuja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Sosiaalityön kuormittuneisuus, heikko tavoitettavuus ja kiire toimia korjaavien lastensuojelutoimien parissa heikentää resursseja ehkäisevän lastensuojelutyön parissa toimimiselta. Varhaiskasvatuksen henkilökunta on tämänkin tutkimuksen valossa ammattiryhmä, joka kokee lastensuojelun sosiaalityön kanssa tehtävän yhteistyön toimivan melko

heikosti. Varhaiskasvatushenkilökunta kokee, että lastensuojelu pimittää lapseen ja perheeseen liittyviä tietoja, jotka vaikeuttavat ehkäisevän lastensuojelutyön tekemistä päivähoitossa. Varhaiskasvatuksen lisäksi esimerkiksi neuvolan terveydenhoitajat ovat tuolloin ottaneet kantaa siihen, että sosiaalityön vaitiolovelvollisuus heikentää neuvoloissa tehtävää ehkäisevää lastensuojelutyötä, sillä terveydenhoitajat eivät ole aina oikeutettuja saamaan tarvitsemiaan tietoja perheistä. (Honkavaara, Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa, 2010. 9-10.)

7.2 Varhaiskasvatuksen työmenetelmät ehkäisevässä lastensuojelutyössä

Varhainen puuttuminen on yksi lastensuojelulain periaatteista. Ongelmien ennaltaehkäisemisessä tärkeää on varhainen tuki, sekä varhainen puuttuminen. Jokaisella ammattilaisella, joka työskentelee varhaiskasvatuksessa, tulee olla tietämystä siitä, kuinka huoli otetaan puheeksi vanhemmille ilman, että se on leimaavaa tai epäkunnioittavaa. (Laulaja, 2011. 22-23.)

Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajien mukaan varhaiskasvattajien vahvuus lastensuojelutyön tekemisessä perustuu varhaisen tukemisen periaatteisiin. Kolme viidestä päiväkotia Vilppulan lastentarhanopettajasta kertoi, että varhaiskasvatuksessa tehtävä lastensuojelutyö perustuu pohjimmiltaan siihen, että ongelmat kyetään havaitsemaan ajoissa, jolloin niihin pystytään puuttumaan ajoissa ja perhe saa apua ennen ongelmien kasaantumista ja kerrostumista.

Lastensuojelutyö varhaiskasvatuksessa perustuu siis päiväkotia Vilppulassa varhaiseen puuttumiseen ja tukemiseen. Konkreettisesti tämä tarkoittaa haastattelujen tulosten perusteella sitä, että lasta ja perhettä havainnoidaan päiväkodin arjessa; päiväkotiin saapumis- ja lähtemistilanteissa, sekä lasta päivän aikana erilaisissa toiminnoissa. Lapsihavainnointi sekä havainnot perheistä ovat lastentarhanopettajien mukaan tärkeimpiä työmuotoja. Lastentarhanopettajien haastattelujen perusteella havainnoinnin pohjalta huomatuksi epäkohdat, muutokset lapsen

käytöksessä tai poikkeava toiminta ja käytös ovat tekijöitä, joiden perusteella lastensuojelun tai sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tarpeellisuutta aletaan lapsen kohdalla päiväkodin henkilöstön tiimeissä pohtia.

Varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset ovat hyvin nuoria, joten vanhempien ja lastentarhanopettajien välinen kasvatuskumppanuus nousee tärkeäksi työmuodoksi ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttamisessa päiväkodissa päiväkotia Vilppulan lastentarhanopettajien mukaan. Opinnäytetyömme haastattelun vastauksista kävi useita kertoja ilmi se, että luottamuksellinen suhde lapseen ja tämän vanhempiin kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti, on tärkein tai yksi tärkeimmistä työmuodoista varhaiskasvatuksessa tehtävän ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön näkökulmasta. Luottamuksellinen, avoin, kunnioittava sekä vuorovaikutuksellinen suhde lastentarhanopettajan ja vanhemman välillä madaltaa kynnystä puuttua huolta herättäviin asioihin tarpeeksi aikaisin. Lastentarhanopettajien mukaan myös vanhemmat kertovat itse huolistaan lasta tai perhettään koskevissa asioissa, jos yhteys lastentarhanopettajaan on kunnossa. Ahonpalon (2010) pro gradu-tutkimuksessa koettiin nimenomaan kasvatuskumppanuuden lisääntymisen varhaiskasvatuksessa helpottavan perheen kanssa tehtävää yhteistyötä huomattavasti, joskin osa työntekijöistä koki haastavaksi määritellä oman työnsä ja toimenkuvansa rajapintoja. Myös Annu-Maaria Alatalo (2015) nostaa pro gradu-kyselytutkimuksessaan päiväkotilasten vanhemmille ”Millaista tukea päiväkotia voi tarjota vanhemmuuteen, vanhempien arvioita ja odotuksia” esiin nimenomaan samankaltaisia asioita, kuin Vilppulan päiväkodin lastentarhanopettajat ovat nostaneet haastatellessamme heitä. Alatalon mukaan kyselytutkimuksen perusteella arvokas kohtaaminen, vanhemman aseman arvostaminen ja kunnioittaminen ovat omiaan luomaan positiivista ja avointa vuorovaikutussuhdetta ammattilaisen ja vanhemman välille kasvatuskumppanuuden hengessä. (Alatalo. 2015, 33.)

7.2.1 Lapsihavainnointi

Kysyimme haastattelussamme lastentarhanopettajien kykyä havainnoida lasta ja vanhempaa.

Jokainen lastentarhanopettaja koki sekä lapsen, että tämän vanhemman havainnoinnin, erittäin tärkeäksi lastensuojelutyön muodoksi varhaiskasvatuksen arjessa. Neljä viidestä lastentarhanopettajasta koki omaavansa tiedot ja taidot havainnoinnin toteuttamiseksi. Yksi lastentarhanopettaja koki havainnoinnin olevan vaikeaa ison ryhmän ja lasten rajattoman käytöksen vuoksi. Myös Lastensuojelun Keskusliiton (2010) teettämästä kyselytutkimuksesta ehkäisevään lastensuojelutyöhön liittyen kumpusi resurssien riittämättömyys varhaiskasvatuksen arjessa.

Lapsihavainnointia tapahtuu päiväkotiviikkokokouksissa päiväkotien lastentarhanopettajien keskuudessa päiväkodin arjessa jatkuvasti. Lastentarhanopettajien vastauksista nousee esiin lapsen käytöksen seuraaminen, toiminnan havainnointi sekä sosiaalisten tilanteiden eteneminen lapsen kohdalla. Kolme viidestä lastentarhanopettajasta nosti esiin sen, millä tavalla lapsi puhuu ylipäättään, puhuu toisille lapsille ja aikuisille ja kohtelee näitä. Luottamuksellisen suhteen synnyttyä lapsi alkaa kertoa lastentarhanopettajalle enemmän arjestaan, joten luottamuksellisen suhteen luominen lapseen koettiin tärkeäksi. Toisaalta taas monessa haastattelussa nousi esiin se, että lapset puhuvat toisinaan asioita, jotka eivät ole totta. Näin ollen, se on lastentarhanopettajan ammattitaitoa osata seuloa puheet, jotka eivät ole totta. Toisaalta taas moni lastentarhanopettaja koki, että asiat kannattaa mieluummin ottaa puheeksi lapsen ja tämän vanhemman kanssa, kuin jäädä miettimään oliko lapsen kertoma asia totta vai ei. Kaksi lastentarhanopettajista nosti esiin lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen seuraamisen. Kehollisuus; motoriset taidot, liikuntataidot, ym. kertovat omaa viestiään lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista siinä missä puheetkin.

Kysyimme, millaiset seikat tai oirehdinta herättävät lastentarhanopettajissa lastensuojelullista huolta lapsesta. Lapsen käytöksessä huomattavat

muutokset lyhyessä ajassa kertovat lapsen hyvinvoinnista jotakin, varsinkin jos aiemmin toimintaan hyvin osallistunut lapsi näyttäytyy yhtäkkiä haluttomana osallistumaan juuri mihinkään. Toisaalta taas myös äkkiseltään alkanut huomionhakuisuus kertoo siitä, että lapsen elämässä ei kaikki ole välttämättä kunnossa. Levottomuus, äkkipikaisuus, huono itsetunto, itsensä mollaaminen ja satuttaminen, haasteet sosiaalisissa taidoissa, epäsiisteys, puheenkehitys, oudot leikit, epäasialliset puheet ja aggressiivisuus olivat lapsen normaalista poikkeavan tai muuttuneen käytöksen ohella tekijöitä, jotka herättivät lastentarhanopettajien mukaan huolen lapsen hyvinvoinnista. Toisaalta kolmessa vastauksessa mietittiin, ettei ole mitään yksittäistä tekijää, joka huolen nostaisi, vaan tekijöiden tulee olla toistuvia ja huolenaiheita useampia kuin yksi, ennen kuin varsinainen lastensuojelullinen huoli lapsesta herää.

7.2.2 Vanhemmuuden havainnointi ja tukeminen

Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajat tunnistivat vanhemmuuden havainnoinnin yhdeksi varhaiskasvatuksessa tehtävän ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön muodoksi. Vanhemmuuden havainnointia on kuitenkin päiväkotit Vilppulan lastentarhanopettajien kertoman mukaan vaikeampi toteuttaa kuin lapsihavainnointia. Havainnointi pohjautuu lastentarhanopettajien mukaan pitkälti siihen, onko vanhempi vuorovaikutuksessa päiväkodin henkilökunnan kanssa, vai vetäytyykö tämä siitä. Tästä syystä suurin osa päiväkotit Vilppulan lastentarhanopettajista mielsi vanhemman havainnoinnin pääasiallisesti lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen havainnoinniksi, lapsen tullessa päiväkotiin ja lähtiessä päiväkodista. Vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta voi lastentarhanopettajien haastattelujen perusteella havainnoida sitä, millä tavalla vanhemmat ja lapset hyvästelevät toisensa ja millä tapaa lapsi reagoi vanhemman tullessa hakemaan tätä päiväkodista. Myös Annu-Maaria Alatalon (2015) pro gradu-tutkielmassa nousivat Stakesin teettämän tutkimuksen pohjalta esiin vanhemman ja päivähoiton henkilökunnan väliset haasteet vuorovaikutuksessa. Arkielämän haasteita, tai muutoksia, harvemmin

tuotiin esille vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön välisissä keskusteluissa. Tämä on hieman ongelmallista siitä näkökulmasta, että lapsi reagoi pieniinkin muutoksiin, joihin päivähoidon henkilökunnan olisi kyettävä niin ikään reagoimaan. (Alatalo, 2015. 31-32.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tietämättömyys lapsen elämässä tapahtuvista muutoksista voi johtaa helposti vääriin tulkintoihin.

Päiväkoti Vilppulan varhaiskasvatushenkilökunta koki, että heillä on pääasiallisesti hyvät taidot havainnoida vanhemmuutta. Myös Annu-Maaria Alatalon (2015) haastattelemat varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat lastensuojelullisen huolen tunnistamisen olevan osa heidän ammattitaitoaan, mutta kertoivat oppivansa aina myös uutta haastavissa tilanteissa, joihin lastensuojelulliseen huoleen reagointi kuuluu.

Työntekijöiden mukaan tilanteissa oli läsnä usein pohtiminen omien kykyjen riittävydestä tunnistaa ja reagoida lapsen tilanteeseen. Osa työntekijöistä kertoi jättäneensä tekemättä lastensuojeluilmoituksia vanhempien negatiivisen suhtautumisen pelossa. Moniammatillisuus, dialogisuus ja vaikeiden tilanteiden läpikäyminen ja reflektointi yhdessä, tai yksin, olivat työntekijöiden mukaan asioita, jotka helpottivat vaikeiden tilanteiden käsittelyä. Ammatillisuus koettiin myös olevan kulmakivi sekä havaintojen tekemiseen, että perheiden tilanteiden kohtaamiseen suhtautuessa. (Ahonpalo, 2011. 32-34.)

Havainnoinnin lisäksi myös vanhemmuuden tukeminen on yksi ehkäisevän lastensuojelutyön muodoista, jota varhaiskasvatuksessa voidaan toteuttaa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta ja vanhemmat kohtaavat päivittäin toisensa lapsen ollessa varhaiskasvatuksen piirissä. Yhteinen tavoite, sekä ammattihenkilöllä että vanhemmalla, on jo lastensuojelulain määrittelemä velvoite tarjota lapselle hyvät kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edellytykset. Tätä kuvattiin haastatteluissamme termillä kasvatuskumppanuus. Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajat kokivat vanhemmuuden tukemisen lähinnä neuvoiksi, joita he antavat vanhemmille arkisten keskustelujen yhteydessä, esimerkiksi lapsen vaatetukseen tai ruokailuun liittyen. Yhtä lailla Annu-Maaria Alatalon (2015) pro gradu-tutkielmassa kuvattiin vanhemmuuden tukemista

enimmäkseen opastamisena kasvatuksellisissa kysymyksissä, arkielämään liittyvien kuulumisten vaihtamisena, lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukemisena, sekä lapsen perushoidossa opastamisena. (Alatalo, 2015. 31-32.)

Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) rahoittaman Kasvuturve-projektin tavoitteena oli selvittää, miten vanhemmuuden tukemista päivähoidossa voitaisiin kehittää vanhemman näkökulmasta. Vanhempien vastauksien perusteella varhaiskasvatushenkilöstön suvaitsevaisuus, vanhemmuuden arvostaminen sekä vanhemmuuden kuuntelu ovat asioita, joihin tulisi panostaa. Vanhemmat kokivat, että varhaiskasvatushenkilöstön tulisi havaita perheissä olevia ongelmia ja puuttua niihin. Kasvatuskumppanuus, avoin keskustelu ja vuorovaikutus, nähtiin vanhempien näkökulmasta perhettä ja vanhempaa tukevana työskentelynä. Toiveissa vanhemmilla oli myös perhetyön ulottaminen päiväkotiin ja varhaiskasvatukseen. (Alatalo, 2015. 32-34) Myös Ritva Jakkula (2016) avaa pro gradu-tutkielmassaan päivähoidossa tehtävää perhetyötä. Päivähoidossa tehtävässä perhetyössä keskiössä on lapsi, vaikka työtä tehdäänkin koko perheen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) määrittävät kasvatuskumppanuuden sisällyttämisestä luontevaksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Perhetyö on käsitteenä kuitenkin liitetty vahvasti sosiaalityöhön, eikä päivähoidon roolia perhetyötä tekevänä instanssina aina tunnisteta edes varhaiskasvatushenkilöstön keskuudessa. (Jakkula, 2016. 18-19.) Varhaiskasvatuksen näkökulmasta päiväkotiki on kuitenkin paikka, jossa perhetyötä olisi helppoa ja luontevaa tehdä, sillä lapsi ja hänen perheensä kohdataan päivittäin. Avoimen, luottamuksellisen ja vuorovaikutuksellisen kasvatuskumppanuuden kautta haasteet ja epäkohdat voidaan huomata ajoissa ja perhe voi saada kaipaamansa avun. Kasvatuskumppanuus parhaimmillaan voi olla samankaltaista kuin sosiaalityön perhetyö; rinnalla kulkemista, ohjaamista ja tukemista. Päiväkotiki Vilppulan lastentarhanopettajien haastatteluissa nousi niin ikään perhetyön yhdistäminen päivähoitoon esiin. Vilppulan lastentarhanopettajat toivoivat, että sosiaalityön perhetyöntekijät tulisivat esittelemään toimintaansa Vilppulan päiväkodin henkilökunnalle, sekä

hoidossa olevien lasten vanhemmille. Lastentarhanopettajien keskuudessa vallitsi käsitys siitä, että perhetyöstä on syntynyt ainakin osittain vääriä käsityksiä päiväkotiviilppulan lasten vanhemmille.

Kysyimme päiväkotiviilppulan henkilökunnalta myös vanhempien mielenterveysongelmista ja niiden näyttäytymisestä lastensuojelullisen tarpeen lisääntymisenä päiväkodissa. Jokaisessa vastauksessa nousi esiin se, että mielenterveysongelmia on, ja ne näyttäytyvät lapsen arjessa varhaiskasvatuksessa. Mielenterveysongelmien näyttäytyminen on kuitenkin erittäin vaihtelevaa ja moninaista, eikä yhtä selkeää oiretta tai tapaa, jolla ne näyttäytyvät pysty yksilöimään. Vanhemman mielenterveysongelmat näyttäytyvät lapsen huolena vanhemmasta, lapsen vetäytymisenä, värikkäänä mielikuvituksena lapsella, lapsen epäsiisteytenä ja puheen kehityksen ongelmina, lapsen perustarpeiden hoitamattomuutena sekä lapsen vuorovaikutukseen ja sosiaalisiin tilanteisiin liittyvinä vaikeuksina. Vanhemman mielenterveysongelmat tulevat vain harvoin päiväkodin lastentarhanopettajien tietoon, koska harva vanhempi puhuu niistä ääneen. Jos perheessä on kaksi huoltajaa, jäävät mielenterveysongelmien haittavaikutukset lapsiin vähäisiksi lastentarhanopettajien empiiristen kokemusten mukaisesti.

7.2.3 Huoli puheeksi

Päiväkotiviilppulan lastentarhanopettajat avasivat haastattelussamme puheeksiottokäytäntöjään, arvioiden omaa toimintaansa, sekä työyhteisönsä toimintaa puheeksi otto tilanteissa. Puheeksiotto perustuu havainnoinnin kautta nousseen huolen tiedoksi tuomiseen lapsen vanhemmalle. Puheeksiottokäytännöt olivat kaikilla haastattelemillamme lastentarhanopettajilla samankaltaisia. Tavoitteena oli, että aina lastensuojelullista huolta herättävät asiat otetaan vanhempien kanssa puheeksi rauhallisessa ja yksityisessä tilanteessa ja niin, ettei vanhempi pelästy, mistä on kyse. Kaksi lastentarhanopettajaa kertoi varaavansa vanhemmalle erillisen ajan keskustelulle aina huolen ollessa suuri. Luonnollisimmin lapsen arkiseen hyvinvointiin liittyvät asiat otetaan

Vilppulan lastentarhanopettajien keskuudessa puheeksi silloin, kun vanhempi tuo, tai hakee lasta päiväkodista. Yksi lastentarhanopettajista nosti esiin puheeksi ottamisen vaikeuden niin, ettei kukaan loukkaannu. Huolen puheeksiottamisessa tärkeäksi lastentarhaopettajat kokivat vanhemman kunnioittamisen sekä selkeän ja johdonmukaisen, sekä faktoihin perustuvan huolenilmaisun.

Huolen puheeksiottamisen kulmakiviä ovat Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan kunnioittava lähestyminen, oman huolen kertominen ja mahdollisen avun tarjoaminen. Jotta varhaiskasvatuksen ammattilainen pääsisi yhteistyöhön varhain, tulee huoli ottaa myös puheeksi heti, kun huoli herää. Kun ammattilainen ottaa huolen puheeksi kunnioittavalla tavalla, madaltuu asioista puhumisen kynnyks myös asiakkaan näkökulmasta. Työntekijän ammattitaito avata dialogi lapsen vanhempien kanssa, on varhaisessa puuttumisessa avainasemassa. (THL, 2014.)

Annu-Maaria Ahopalo (2011) keräsi pro gradu- tutkielmassaan päivähoiton työntekijöiltä kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä. Huolen puheeksiottaminen lapsen vanhempien kanssa näyttäytyi myös hänen tutkimuksen tulosten valossa haastavalta, vaikkakin työntekijät kokivat sen pääosin kuuluvan osaksi heidän toimenkuvaansa. Huolta pyrittiin usein jakamaan myös työyhteisössä ja sitä siirrettiin esimerkiksi erityislastentarhanopettajalle tai psykologille. (Ahonpalo, 2011. 32-34) Samankaltainen tiimityöskentely nousi esiin myös päiväkotivilppulan huolen heräämis- ja puheeksiotto tilanteissa. Kolme viidestä haastattelemastamme lastentarhanopettajasta nosti päiväkotivilppulassa tehtävän lastensuojelutyön vahvuudeksi vahvan tiimityöskentelyn ja työyhteisön tuen. Tällä he tarkoittivat sitä, että esimies ja työyhteisö tukevat yksilöä varhaiskasvatuksessa tehtävässä lastensuojelutyössä. Käytännössä tällä tarkoitettiin viikoittain pidettävää palaveria, jossa keskustellaan päiväkodissa tapahtuneista ja tapahtuvista asioista. Tiimin aikana jokainen lastentarhanopettaja koki voitavansa tuoda esille myös lastensuojelullisia huolia asiakaslapsista. Tiimi pohtii sitten yhdessä mahdollista lastensuojeluilmoituksen tekemistä, huolen

puheeksiottotapoja, sekä tilanteen vakavuutta ja siihen liittyviä mahdollisia toimenpiteitä. Kolmessa vastauksessa nousi esiin se, ettei lastensuojeluilmoituksen harkinta ja tekeminen, tai huolen puheeksiotto vanhemman kanssa jää koskaan yhden lastentarhanopettajan harteille. Tiimin tehtävänä on rohkaista lastentarhanopettajaa ottamaan huolia puheeksi vanhempien kanssa tai tekemään lastensuojeluilmoitus. Yksi vastaajista jopa kertoi, ettei ota koskaan huolta puheeksi yksin, vaan tekee sen aina kollegan, erityislastentarhanopettajan tai esimiehen ollessa paikalla.

Kysyimme haastatteluissamme myös päiväkotiviilppulan lastentarhanopettajien lisäkoulutuksen tarpeesta puheeksiotto käytäntöihin ja puheeksiottoon liittyen. Kaikki lastentarhanopettajat kokivat, että heille tarjottu koulutus on ollut riittävä, eivätkä varsinaisesti kokeneet lisäkoulutukselle tarvetta.

7.2.4 Haasteita huolen puheeksiottamisessa

Varhaisen puuttumisen periaatteissa ilmeni myös haasteita päiväkotiviilppulan, sekä muiden lukemiemme tutkimusten perusteella.

Moni lastentarhanopettaja kertoi päiväkotiviilppulassa turvautuvansa työyhteisön tukeen puheeksiottotilanteissa. Haasteellista tiimiin tukeutumisessa on se, että tällöin puheeksiotto ja sitä myöten varhainen puuttuminen väistämättä viivästyvät. Tulevaisuudessa olisi tärkeää, että jokaisella lastentarhanopettajalla olisi varmuus ja luottamus omaa ammattitaitoaan ja intuitiotaan kohtaan. Tällä tapaa huolen puheeksi ottamisen kynnyks madaltuisi. Laulajan (2011) mukaan varhaisen puuttumisen lähtökohtana on aina varhaiskasvatuksen ammattilaisen oma huoli lapsen tai perheen hyvinvoinnista. Toisaalta joissakin päiväkodeissa puheeksioton kynnyksistä on pyritty madaltamaan esimerkiksi niin, että varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa aivan jokaiselta vanhemmalta kysytään esimerkiksi alkoholinkäytöstä. Lastensuojelun Keskusliiton (2010) teettämän kyselyn mukaan kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset ymmärsivät varhaisen tuen tärkeyden

lastensuojelutyössä. He kokivat, että puuttumisen kynnys on madaltunut, huoli uskalletaan ottaa puheeksi aiemmin ja perheet saavat apua aiempaa paremmin ja varhaisemmassa vaiheessa. (Lastensuojelun Keskusliitto, 2010. 17.)

Ristiriitaista haastattelujen pohjalta puheeksiottoon liittyen oli se, että kaksi lastentarhanopettajaa koki huolen puheeksi ottamisen jäävän usein päiväkotiki Vilppulassa sellaisen henkilön harteille, joka on persoonaltaan rohkea ja uskaltaa sen tehdä, eikä lastensuojelutyön tekeminen päiväkodissa jakaudu näin ollen tasaisesti kaikille lastentarhanopettajille. Nämä kaksi kokivat muiden siirtävän vastuuta puheeksiotossa. Kahdessa vastauksessa ilmeni selvästi se, että työyhteisössä on havaittavissa pelkoa ja uskaltamattomuutta tehdä lastensuojeluilmoituksia tai ottaa huolia puheeksi. Päiväkotiki Vilppulan työyhteisön ongelmakohtiksi nousi kahdessa haastattelussa päiväkotiryhmien erilaiset käytännöt ja pelisäännöt ottaa huolia puheeksi tai olla yhteydessä lastensuojeluun. Lastentarhanopettajilla ei näiden vastausten mukaan ole yhteisesti sovittuja käytäntöjä, joissa puheeksiotto tai lastensuojeluilmoitus on paikallaan. Näiden lastentarhanopettajien mukaan tällä toiminnalla vaikeutetaan lastensuojelutyötä päiväkotiki Vilppulassa ja lapset asetetaan eriarvoiseen asemaan suhteessa toisiinsa. Tämä lastentarhanopettaja toivoi yhteisten käytäntöjen ja pelisääntöjen luomista päiväkotiki Vilppulassa tehtävään lastensuojelutyöhön. Toisaalta taas kahdessa haastattelussa nostettiin esiin nimenomaan työyhteisön toimivuus ja vahva yhteishenki, jonka nojalla kaikki toimivat samoja periaatteita noudattaen.

7.2.5 Varhaiskasvatusryhmien haasteita

Varhaiskasvatuslaissa on määritelty tarkkaan suhdeluku, jonka mukaan tiettyä määrää lapsia kohtaan tulee olla tietty määrä aikuisia. Tätä lukua kutsutaan suhdeluvuksi. Suhdeluku saa ylittyä varhaiskasvatuksessa vain tilapäisesti. Lastensuojelun Keskusliiton (2010) teettämässä kyselyssä varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat, että lapsimäärän ja suhdeluvun kasvattaminen varhaiskasvatusryhmissä on vaikeuttanut ehkäisevän

lastensuojelutyön toteuttamista, esimerkiksi tuen tarpeiden havaitsemista päivähoitossa. Resurssien heikentämisen myötä lastensuojelun tarvetta ja huolen tunnistamista on ollut vaikeampi tehdä kuin aiemmin.

(Lastensuojelun Keskusliitto, 2010. 18-19.)

Kaksi haastattelemaamme lastentarhanopettajaa päiväkotiviilppulasta nostivat esille, että päiväkodissa on paljon lapsia, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita, sen tarpeessa, tai sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden piirissä. Toinen näistä lastentarhanopettajista nosti esiin myös Viilppulan päiväkodissa asiakkaina olevien lasten perheiden heikohkon sosioekonomisen aseman, joka on osaltaan lisännyt lastensuojelu- tai sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tarvetta. Osa lastentarhanopettajista koki, että Viilppulan päiväkodin lasten sosioekonomisen aseman vuoksi, he ovat joutuneet useinkin tekemiseen lastensuojelun kanssa, jonka vuoksi lastensuojelutyö on tuttua Viilppulan päiväkodissa. Tämä koettiin sikäli vahvuudeksi, että yhteistyö lastensuojelun sosiaalityön kanssa on päiväkodissa yleistä ja yhteistyökäytännöt tunnetaan. Toisaalta taas heikosta sosioekonomisesta asemasta tai esimerkiksi maahanmuuttajaperheistä tulevat lapset aiheuttavat haasteita päiväkodissa tehtävälle lastensuojelutyölle. Kahdessa haastattelussa nousi esiin se, että lapsiaineksen ollessa rankkaa sokeutuu usein haasteille ja ongelmille, joka johtaa siihen, että lastensuojeluilmoituksia tehdään turhan harvoin. Nämä kaksi lastentarhanopettajaa kertoivat suoraan, että ilmoituksia tulisi tehdä enemmän ja matalammalla kynnyksellä. Toisaalta taas osa lastentarhanopettajista koki, että perheen ollessa jo ennalta lastensuojelun sosiaalityön asiakkuudessa, ei ilmoituksia tarvitse tehdä huolen herätessä, sillä lastensuojelu on jo lapsen elämässä läsnä, eikä tarvetta palvelutarpeenarvioinnille ole.

Kaksi lastentarhanopettajaa koki haastavaksi myös rankan lapsiaineksen keskittymisen muutamaaan päiväkotiin Helsingin alueella. Resurssien riittämättömyys vaikeassa asemassa olevien lasten kanssa nousi esiin haastateltavien kokemuksissa. Vuorovaikutukselle, tarkalle havainnoinnille ja lasten kanssa tehtävälle yksilölliselle työskentelylle, ei yksinkertaisesti

ole riittävästi aikaa haastavan ryhmän lastentarhanopettajana. Suhdeluvun kunnossa oleminen ei tämän lastentarhanopettajan mukaan auta, mikäli ryhmässä on 3-4 erityistarpeista lasta.

Yhdessä vastauksista nousi esiin lasten moninainen etninen ja kulttuurillinen tausta sekä sen tuomat haasteet varhaiskasvatuksessa tehtävään lastensuojelutyöhön. Lapset tulevat Vilppulan päiväkotiin erilaisista ja vaihtelevista kulttuureista ja kodeista. Osalla lapsista esimerkiksi äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai englantia. Maahanmuuttajalasten ja etenkin maahanmuuttajavanhempien heikko kielitaito vaikeuttaa arkista vuorovaikutusta lastentarhanopettajan ja asiakasperheen kanssa. Harvalla lastentarhanopettajan kielitaito riittää esimerkiksi arabian tai venäjän kielen puhumiseen. Tästä syntyy väärinymmärryksiä ja kyvyttömyyttä tai vaikeuksia ottaa puheeksi asioita, joista huoli on herännyt. Tulkkien käyttäminen varhaiskasvatuksen arjessa ei ole mahdollista, vaan tulkit varataan vain erityistilanteisiin, kuten varhaiskasvatuskeskusteluihin lastentarhanopettajan ja vanhempien välillä. Myös Maria Arttijeffin (2015) pro gradu- tutkielmassa ”Yhteistyötä ilman yhteistä kieltä - Tutkimus päiväkodin henkilöstön ja maahanmuuttajaperheiden välisestä yhteistyöstä” nousee esiin maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävän työn haasteet, joista suurin osa kulminoituu eri äidinkieleen. Väärinymmärrykset ovat tavallisia maahanmuuttajaperheiden kanssa ja haasteet liittyvät esimerkiksi tuonti- ja hakuajojen noudattamiseen, sairaan lapsen hoitoon sekä sään mukaisen vaatetuksen pukemiseen lapselle. Väärinymmärryksiä tapahtuu sekä henkilökunnan ja vanhemman, että lapsen ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Arttijeffin (2015) haastattelemat varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsevat, että aluksi maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävään työhön kuuluu enemmän aikaa, mutta tämä tasoittuu ajan kuluessa. (Arttijeff, 2015. 47-51.)

Kulttuurilliset eroavaisuudet ja eri kulttuureihin liittyvät tavat kasvattaa lapsia nousivat esiin erään päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajan haastattelusta. Hän kertoi törmäävänsä tilanteisiin, jossa hänen eteensä tulee lapsen kohdistuneita tekoja, kuten lapsen ruumiillinen kurittaminen,

jotka ovat Suomen lain vastaisia. Tällaista asiaa puheeksi ottaessa kulttuurierot ovat suuria, eivätkä asiakasperheen vanhemmat aina ymmärrä, miksi niin ei saisi tehdä. Lastentarhanopettaja koki kulttuurin olevan syvällä ihmisissä, joka vaikeuttaa tilanteeseen puuttumista ja muutoksessa tukemista. Samankaltaisia haasteita olemme havainneet myös lastensuojelun puolella harjoitteluissa tai työsuhteissa ollessamme. Vanhempien kanssa keskustellessa nousi esiin vaikeudet ymmärtää sitä, että Suomen laki ei hyväksy ruumiillista kurittamista. Kulttuurillisten tapojen muuttaminen ja niiden muuttuminen ovat hidasta, mutta niitä voidaan muuttaa. Maahanmuuttajan kannalta tärkeää on, että tietoa ja keskusteluapua on tarjolla. Henkilökunnan kannalta vaaditaan aina ymmärrystä vierasta kulttuuria kohtaan, vaikka teot eivät sinällään ole hyväksyttäviä.

7.3 Lastensuojelu- ja sosiaalihuollon prosessin ymmärtäminen ja palvelurakenteiden hallinta päiväkotiviilppulassa

Haastattelun päätteeksi selvitimme päiväkotiviilppulan lastentarhanopettajien lastensuojelu- ja sosiaalihuollon prosessin ymmärtämistä ja erilaisten lastensuojelu- ja sosiaalihuoltolakiin pohjautuvien palvelurakenteiden hallintaa.

Käsityksenämme oli ennalta se, etteivät 2015 vuonna voimaantullut sosiaalihuoltolaki ja sen mukaiset palvelut ole aivan hallinnassa varhaiskasvatuksen piirissä. Koimme tärkeäksi tiedustella asiaa, sillä varhaiskasvatuksen henkilökunta ehkäisevän lastensuojelutyön roolista katsoen, on hyvässä asemassa tekemään perheiden kanssa yhteydenotto- ja sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tarpeen arvioimiseksi. Varhaiskasvatustahenkilökunta tapaa lasta ja tämän vanhempia lähes päivittäin, jolloin luottamuksellinen, avoin suhde ja kannustava puhe voivat auttaa perhettä tarvitsemansa tuen piiriin.

7.3.1 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Kolme viidestä lastentarhanopettajasta kertoi osaavansa tehdä lastensuojeluilmoituksen, yksi koki tarvitsevansa siihen tukea ja yksi oli epävarma osaamisestaan, mutta kertoi osaavansa soittaa lastensuojeluun. Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajien mukaan olennainen osa lastentarhanopettajan työtä, on kyetä havainnoimaan muutoksia ja huolenaiheita lapsen elämässä, sekä uskaltaa ottaa niitä puheeksi tämän vanhemman kanssa. Toisaalta taas useassa vastauksessa tuli ilmi se, että lapsen vanhemman kanssa on otettu puheeksi lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvä huoli ja vanhempaa on kehotettu olemaan yhteydessä esimerkiksi neuvolaan tai puheterapiaan. Lastentarhanopettajan huoli perheen tilanteesta on herännyt uudestaan, kun vanhempi ei ole kehotuksista huolimatta ollut yhteydessä tahoon, joka voisi auttaa perhettä eteenpäin. Haastattelujemme pohjalta oli paljon hajontaa siitä, millä tavoin lastentarhanopettaja reagoi tilanteessa, jossa vanhempi ei ole yhteydessä auttavaan tahoon lastentarhanopettajan kehotuksesta huolimatta. Osa koki, että tässä kohtaa on tehtävä lastensuojeluilmoitus. Joistakin vastauksista puolestaan nousi esiin se, ettei ilmoitusta ole tehty, koska se ei ole lapsen edun mukaista jos vanhempi ei koe apua tarvitsevansa. Varhaiskasvatuksessa työskentelevän henkilön tehtävä ei ole arvioida lapsen etua lastensuojeluilmoitusta tehdessä, vaan se on sosiaalityöntekijän tehtävä tutkia ja arvioida ilmoituksen sisältöä ja sitä, johtaako se toimenpiteisiin.

Kolme haastattelemastamme lastentarhanopettajaa kertoi, etteivät ole viimeisen kahden vuoden aikana joutuneet tekemään yhtäkään lastensuojeluilmoitusta. Yksi oli tehnyt 4 ilmoitusta ja yksi 2 ilmoitusta. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta jokainen oli joutunut harkitsemaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä viimeksi kuluneen kahden vuoden aikana. Jokainen vastaaja kertoi saaneensa tukea lapsen edun arviointiin ja lastensuojeluperheen kanssa työskentelyyn apua sitä tarvitessaan sekä esimieheltä, että työyhteisöltä. Toisaalta taas useita kertoja haastattelujen aikana toistui erilaisissa tilanteissa se, että lastensuojeluilmoituksia tulisi tehdä päiväkotiviilppulassa matalammalla kynnyksellä.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön ja Lastensuojelun Keskusliiton teettämässä kyselyssä (2010) pyrittiin selvittämään lastensuojelulain vaikutuksia erilaisten ammattiryhmien ehkäisevän lastensuojelutyön toimintatapoja ja mahdollisuuksia. Varhaiskasvatuksen vastauksista ilmeni, että ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta ja menetelmistä työn toteuttamisesta on olemassa liian vähän tietoa ja resurssit lastensuojelutyön tekemiseen varhaiskasvatuksessa ovat liian vähäisiä. Ammatillaiset kokivat valmiutensa ja tietonsa lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuudesta vähäisiksi ja arvioivat, ettei päivähoiton johtajien mielestä huoli ole tarpeeksi painava syy ilmoituksen tekoon vaan takana pitää olla konkreettista näyttöä esimerkiksi perushoidon laiminlyönnistä. Osassa kunnista oli järjestetty koulutusta ja ehkäisevän lastensuojelutoiminnan palveluita, kuten avoimia päiväkotia oli lisätty. Toisaalta taas toisissa kunnissa näistä oli karsittu ja säästetty. (Lastensuojelun Keskusliitto, 2010. 12-14.)

7.3.2 Sosiaalihuoltolain mukainen prosessi

Vain kaksi viidestä haastattelemastamme lastentarhanopettajasta tiesi, mitä tarkoitetaan sosiaalihuoltolain mukaisella yhteydenotolla. Kolme lastentarhanopettajaa kertoi, että asiasta on puhuttu, mutta merkitys on epäselvä. Yksikään päiväkotia Vilppulan lastentarhanopettaja ei ollut tehnyt vanhemman kanssa yhdessä, tai kehottanut vanhempaa tekemään, yhteydenottopyyntöä sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tarpeen selvittämiseksi.

7.3.3 Osaaminen lastensuojelulain- ja sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista

Yksi viidestä lastentarhanopettajasta kertoi olleensa tilanteessa, jossa häneltä oli kysytty neuvoa, kuinka lastensuojelun tai sosiaalihuoltolain mukaisten tukitoimien piiriin pääsee. Muut neljä eivät olleet joutuneet kyseisiin tilanteisiin. Kaksi lastentarhanopettajaa kertoi omaavansa tiedot ja taidot ohjata perheitä lastensuojelun tai sosiaalihuollon avun piiriin.

Kolme muuta kertoivat olevansa hieman epävarmoja taidoistaan, vaikkakin kokivat kykenevänsä palveluohjaukseen selvitettyään asioita hieman ensin. Toisaalta taas yhden vastauksessa nousi esiin se, että hän harkitsisi vanhemmalle palveluksi ensin esimerkiksi perheneuvolaa, ennen lastensuojelun tai sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden piiriin ohjaamista. Osa lastentarhanopettajista kertoi, että heillä on työpaikalla järjestetty informaatiota lappujen muodossa, joista palveluita ja ohjeita tilanteessa toimimiseen voi tarkastaa. Mielestämme se, että lastentarhanopettajat osaavat ohjata perheitä esimerkiksi perheneuvolan piiriin, on hieno asia. Toisaalta taas koemme, että lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, tai yhteydenottopyynnön lähettämisestä sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tarpeen arvioimiseksi, ei olisi lapselle tai perheelle ainakaan haittaa, mikäli huoli lapsen ja perheen tilanteesta on herännyt. Perheneuvolaan ohjaaminen saattaa joissakin tilanteissa olla ilmoitusvelvollisuuden siirtämistä toiselle taholle, jolloin lapsen ja perheen tuen piiriin pääseminen saattaa viivästyä, mikä ani harvoin on lapsen edun mukaista. Tärkeintä lapsen ja perheen kannalta on kuitenkin, että heitä ohjataan ottamaan yhteyttä siinä tilanteessa johonkin yhteiskunnan tarjoamaan hyvinvointia tukevaan palveluun, kun perhe kokee olevansa tuen tai avun tarpeessa.

Neljä viidestä lastentarhanopettajasta koki tarvitsevansa päivitettyä tietoa ja uutta informaatiota liittyen lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluihin. Monet kokivat, että olisi hyvä jos lastensuojelun työntekijät tulisivat päiväkodille pitämään informaatiota lastensuojelun toimintaan ja käytäntöihin liittyen. Konkreettiset lastensuojelun ja sosiaalihuollon tukitoimet voisi esitellä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle sosiaalityön toimesta, jotta ymmärrys lastensuojelua sekä sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita kohtaan paranisi. Yksi lastentarhanopettajista koki, että myös asiakasperheiden vanhemmille voisi järjestää päiväkodin tiloissa jonkinlaista informaatiota esimerkiksi perhetyöhön liittyen. Yksi koki osaamisensa ja tietojensa olevan sillä tasolla, ettei lisäkoulutusta tai informaatiota tarvita.

Jäimme pohtimaan, onko sosiaalihuoltolain voimaan tulon jälkeen pidetty koulutuksia, joissa täsmennetään sitä, mitä tällä lainsäädännöllä tarkoitetaan. Kaikki haastattelemamme lastentarhanopettajat olivat valmistuneet ennen sosiaalihuoltolain voimaantuloa 2015, jonka vuoksi heidän tietonsa eivät olleet aivan samalla tasolla, kuin esimerkiksi meidän. Mietimme, mistä johtuu se, että äitiys- ja lastenneuvoloiden terveydenhoitajat vaikuttavat olevan enemmän kartalla esimerkiksi yhteydenottopyynnöstä sosiaalihuoltolain mukaisen palvelun tarpeen arvioimiseksi, kuin lastentarhanopettajat. Lastentarhanopettajat kuitenkin tapaavat lasta ja perhettä huomattavasti useammin kuin neuvoloiden terveydenhoitajat.

8. POHDINTA

Tässä luvussa arvioimme opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta. Pohdimme myös varhaiskasvatuksessa tehtävän ehkäisevän lastensuojelutyön tulevaisuutta, haasteita ja kehittämisehdotuksia. Arvioimme myös päiväkotiviilppulan lastentarhanopettajien valmiuksia lastensuojelutyön tekijöinä toimimisessa.

8.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyömme luotettavuutta arvioidessa kiinnitimme huomiota erityisesti kolmeen asiaan.

Ensimmäisenä siihen, että haastattelimme vain viittä henkilöä, mikä tarkoittaa sitä, ettei haastateltavien lukumäärän vuoksi voi vetää johtopäätöksiä siitä, mikä tilanne on valtakunnallisella tasolla katsottuna. Viisi lastentarhanopettajaa, jotka osallistuivat haastatteluun, kuvaavat päiväkotiviilppulan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tilannetta, mutta eivät sitä, mikä tilanne on koko Suomen osalta. Toisaalta taas ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön periaatteiden ja menetelmien osaaminen ja sen arvioiminen perustuivat jokaisen haastattelemamme lastentarhanopettajan henkilökohtaiseen ja empiiriseen kokemukseen. Tästä syystä, emme voi olla varmoja siitä, millä tavoin todellinen osaaminen näyttäytyy päiväkotiviilppulassa, saati sitten valtakunnallisesti ajateltuna Suomessa. Vastauksien ristiriitaisuus haastattelumme perusteella osoittaa jo sen, että osaamista on haastava mitata. Ihminen voi kokea olevansa jossakin asiassa erityisen hyvä, mutta toisen arvioidessa hänen osaamistaan, voi tulos olla aivan toisenlainen. Tämä näyttäytyi opinnäytetyömme tuloksissa selvästi. Jokainen lastentarhanopettaja arvioi itse omaavansa tiedot ja taidot ehkäisevän lastensuojelutyön tekemiseksi, mutta toisiaan arvioidessa tulokset eivät olleet näin yksiselitteiset, vaan myös puutteita oli selvästi löydettävissä.

Kolmas luotettavuuden ja käyttövarmuuden kannalta pohtimamme asia oli se, ettemme ehtineet haastatella kasvokkain kaikkia viittä

lastentarhanopettajaa aikataulullisiin haasteisiin liittyvistä syistä. Sen vuoksi varsinkin kysymykset, joissa kasvokkain haastattelemamme lastentarhanopettajat pyrkivät kuvaamaan sanallisesti ja esimerkein osaamistaan ja tekemäänsä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jäivät kotona lomakkeen täyttäneiden lastentarhanopettajien osalta hieman lyhyiksi. Kotona haastattelulomakkeen täyttäneet lastentarhanopettajat eivät olleet kuvanneet osaamistaan tai tekemäänsä työtä esimerkein, vaan vastaukset olivat lyhyitä ”kyllä/ei”-tyylisiä vastauksia. Pohdimme useita kertoja esimerkiksi sitä, että oliko sattumaa, että kaksi kotona haastattelulomakkeen täyttäneitä lastentarhanopettajaa olivat ainoat, jotka tiesivät omien sanojensa mukaan, mitä sosiaalihuoltolain mukaisella yhteydenottopyynnöllä tarkoitetaan. Kolme haastattelemaamme lastentarhanopettajaa empivät asiaa kysyttäessä. Niin ikään lastensuojeluun liittyvät konkreettiset kokemukset jäivät näiden kahden kotona lomakkeen täyttäneen henkilön osalta lähes kokonaan puuttumaan.

8.2 Haasteita ja kehittämisehdotuksia lastensuojelutyössä

Päiväkoti Vilppulan lastentarhanopettajien lastensuojelu- ja sosiaalihuoltolain sisällön hallitseminen ja sisäistäminen oli vaihtelevaa. Erityisesti puheeksi otto sekä ilmoitusvelvollisuus lastensuojelullisen huolen herätessä näyttäytyivät kyselymme tulosten valossa eri tavoin tulkittavissa olevaksi. Vaikka henkilökunnan käytännöt havainnoinnin ja huolen puheeksi ottamisen osalta olivat pääosin samanlaisia, käytännössä eroja löytyi esimerkiksi siinä, missä tilanteissa lastensuojeluilmoituksia lastentarhanopettajien näkökulmasta tulee tai ei tule tehdä. Osa haastattelemistamme lastentarhanopettajista koki, että lastensuojeluilmoituksen teko tilanteessa, jossa vanhempi ei tunnista perheensä tuen tarvetta, ei ole lapsen edun mukainen ratkaisu. Toisaalta taas jotkut kokivat lastensuojeluilmoituksen tekemisen turhaksi silloin, jos varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on tiedossa, että lapsi on jo lastensuojelun asiakkaana. Päivähoidon henkilökunnan tulee viipymättä ilmoittaa sosiaalihuoltoon, mikäli tulee ilmi, että lapsen elämässä on

tekijöitä, jotka uhkaavat tämän terveyttä, kasvua ja kehitystä. Tämä velvoite ei poistu, vaikka lapsi olisi lastensuojelun asiakas ennalta. Lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta jokainen ilmoitus, joka lapsesta tehdään saattaa olla merkityksellinen ja auttaa lapsen ja perheen kokonaistilanteen hahmottamisessa. Lastensuojelun sosiaalityö saattaa olla siinä uskossa, että perheellä menee hyvin, vaikka varhaiskasvatuksen näkökulmasta tilanne olisi aivan toisenlainen. Sosiaalityö tarvitsee verkostoja ja havainnoivia käsipareja ja varhaiskasvatuksella on eittämättä hyvät mahdollisuudet tämän havainnointityön tekemiseen. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti kertoo siitä, ettei lastensuojeluun liitetty ”peikko” ole poistunut edes ammattilaisten mielistä, vaikka useita toimenpiteitä sen eteen on tehty. Lastensuojelu nähdään valitettavasti monesti edelleen pelottavana ja perheen yksityisyyttä loukkaavana toimijana.

Pelko siitä, että lastensuojeluilmoitus tehdään turhaan, nousi monen lastentarhanopettajan puheista haastatteluissamme. Olisi erittäin merkityksellistä tulevaisuuden näkökulmasta, että lasten parissa työskentelevät aikuiset ymmärtäisivät, ettei yksikään ilmoitus lastensuojeluun ole turha. Lastensuojelun sosiaalityön tehtävä on arvioida, kaikilla heillä käytössä olevin menetelmin, onko lapsella tai perheellä tarvetta sosiaalihuollon tai lastensuojelun tarjoamille palveluille. Mikäli ilmoituksia ei tehdä sen pelossa, että ne olisivat turhia, saattaa osa lapsista jäädä vaille tarvitsemaansa apua. Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön näkökulmasta varhaisessa vaiheessa lastensuojeluilmoituksen tekeminen, tai yhteydenottopyynnön jättäminen sosiaalihuoltoon, on erittäin tärkeää. Näin mahdollistetaan lapselle ja perheelle tuki heti haasteiden tultua ilmi, eivätkä ongelmat ehdi välttämättä kasautua niin suuriksi.

Sosiaalihuoltolain voimaan tulemisella vuonna 2015 pyrittiin vaikuttamaan nimenomaan ilmoituskynnystä madaltavasti, sekä poistamalla sana lastensuojelu, jotta palveluiden piiriin olisi helpompi hakeutua. Samassa luotiin järjestelmä, jossa ammattilainen voi lapsen huoltajien kanssa yhteistyössä tehdä sosiaalihuoltolainmukaisen yhteydenottopyynnön

sosiaalitoimeen, josta käynnistyy palvelutarpeen arviointi perheen osalta. Lastensuojelullisen tuen tarpeen tunnistaminen ja lastensuojeluilmoitusten tekeminen näyttäytyi haastattelujemme tulosten perusteella kuitenkin edelleen tutumpana kuin sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja yhteydenottopyyntö. Lastentarhanopettajista vain murto-osa tiesi, mitä palveluita sosiaalihuoltolaki pitää sisällään, tai mitä yhteydenottopyynnöllä edes tarkoitetaan. Sosiaalihuoltolaki ei selvästi ole vielä tämän kyselyn perusteella tuottanut toivottua tulosta, eli madaltanut kynnystä ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen. Toisaalta yhteydenottopyyntö tulee aina tehdä yhdessä vanhemman kanssa, mikä saattaa nostaa kynnystä lastentarhanopettajien osalta. Huolen puheeksi ottaminen ja tuen tarpeen osoittaminen vanhemman kanssa käytävissä keskusteluissa saattaa tuntua monesta lastentarhanopettajasta haastavalta.

Huolen puheeksi ottamisessa oli niin ikään selkeitä ristiriitaisuuksia eri vastaajien kesken. Puheeksi otton haasteet näkyivät kyselymme tuloksissa selkeänä hajontana. Suuri osa lastentarhanopettajista tukeutui työyhteisöön ja esimiehiin, kun heidän tuli ottaa jokin huoli puheeksi hoidossa olevan lapsen vanhempien kanssa. Nämä lastentarhanopettajat kuvasivat, ettei heränneestä huolesta keskustelu ole koskaan yksittäisen lastentarhanopettajan tehtävä, vaan siihen tarvitaan tukea työyhteisöltä tai esimieheltä. Kaksi lastentarhanopettajaa toi ilmi vastauksissaan, että he kokevat puheeksi otton kasaantuvan sellaisten lastentarhanopettajien harteille, joiden luonteenpiirteitä tai persoonallisuutta voidaan kuvata sanoilla ”räväkkä” tai ”rohkea”. Nämä lastentarhanopettajat toivoivat erityisesti yhteisten käytäntöjen luomista varhaiskasvatuksen lastensuojelutyölle, jotta jokainen lastentarhanopettaja kykenisi tarvittaessa toimimaan tilanteissa, joissa toimiminen on selvästi lapsen edun mukaista. Yhteisiä käytäntöjä toivottiin myös siitä syystä, että varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuus toteutuisi kaikilla osa-alueilla. Lastentarhanopettajat haluavat, että esimerkiksi huolet, joita otetaan puheeksi, tai syyt, joista lastensuojeluilmoituksia tehdään, ovat samat riippumatta siitä, missä ryhmässä lapsi päiväkodin sisällä on. Yhdenvertaisuuden pohtiminen on ihailtava asia. Jäimme kuitenkin

pohtimaan sitä, että voiko niin yksityiskohtaista ohjeistusta tehdä, kun kyseessä on intuitioon ja havaintoihin perustuva huoli, joka herää tai ei herää. Jokainen tilanne on yksilöllinen. Suuret linjat tulee toki määrittää yhdessä ja työyhteisön palaverissa asioista keskustelu ja niiden yhteinen pohdinta ovat toivottavaa, jopa suotavaa. Lapsen kehitys on kuitenkin kokonaisvaltaista, eivätkä samat asiat johda jokaisen lapsen kohdalla lastensuojelullisen huolen heräämiseen. Tärkeintä olisi, että lastentarhanopettajat uskaltaisivat ottaa vanhempien kanssa puheeksi pieniäkin asioita, jotta esimerkiksi väärinkäsityksiltä tai ongelmien paisuttelemiselta tai paisumiselta voitaisiin välttyä. Vanhemmalle tulee antaa tilaisuus selvittää asia, mutta toisaalta tilanteen säilyessä samanlaisena toistuvista puheeksi ostoista huolimatta, tulee varhaiskasvatuksen henkilökunnan puuttua tilanteeseen.

Muuttuva lainsäädäntö ja yhteiskunta olivat haastattelujemme perusteella päiväkotiviilppulassa tehtävän lastensuojelutyön suurimpia haasteita. Hiljattain uudistetun lainsäädännön ohella esimerkiksi vallitseva taloudellinen tilanne Suomessa on johtanut siihen, että varhaiskasvatuksen suhdeluvut ja ryhmäkoot ovat kasvaneet. Havainnoinnin haasteet suurissa ryhmissä luovat paineita lastentarhanopettajille, päivät täyttyvät juoksevien asioiden hoitamisesta, jolloin aikaa varsinaiselle havainnoinnille ei jää. Päivät näyttävät toisinaan selviytymisenä, eikä laadukas varhaiskasvatustyö pääse toteutumaan kaikissa tilanteissa. Toisaalta taas maahamme on saapunut viime vuosina paljon vieraista kulttuureista ja maista tulevia ihmisiä, joka luo myös haasteita varhaiskasvatuksessa tehtävälle työlle. Vieraista kulttuureista ja erilaisista etnisistä taustoista tulevat lapset haastavat lastentarhanopettajan osaamista, kun yhteinen kieli puuttuu ja tapa toimia saattaa olla hyvinkin erilainen. Lastentarhanopettajien ammattitaidon tueksi voisi olla perusteltua, että lastensuojelun sosiaalityö ja esimerkiksi perhetyöntekijät kävisivät sekä lastentarhanopettajien, että varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten vanhempien kanssa, vuoropuhelua, jonka avulla lastensuojelun sosiaalityön sekä sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut pyrittäisiin tekemään tutuksi

kohderyhmille. Varsinaista koulutustarvetta päiväkotiviilppulan lastentarhanopettajilla ei ollut lastensuojeluun liittyen, mutta joiltakin osin tieto voisi olla yhtenäisempää.

Nähdäksemme pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä lastensuojelutyön rooli yhteiskunnassamme tunnustetaan hyvin, mutta ymmärrys resursseista, joita varhaiskasvatuksessa kaivattaisiin, jotta se toimisi optimaalisesti, ei ole sillä tasolla, millä sen pitäisi olla. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen on mielestämme ristiriidassa ennaltaehkäiseviin lastensuojelutoimiin panostamisen kanssa. Päiväkotiviilppulan on paikka, jossa jokainen lapsi tulee jo lainsäädännön velvoittamana kohdata tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Subjektiivisena oikeutena jokaisella lapsella on ollut mahdollisuus osallistua, tai toisaalta olla osallistumatta, varhaiskasvatukseen siinä määrin, kun tämän vanhempi on kokenut sen tarpeelliseksi. Varhaiskasvatukseen osallistuminen ei ole leimannut lasta tai lapsen vanhempaa. Tällä hetkellä subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen myötä on riskinä, että lapset asetetaan eriarvoiseen asemaan, kun perheillä ei ole enää mahdollisuus päättää missä määrin lapsi varhaiskasvatukseen osallistuu. Jos perhe kokee siinä tilanteessa, kun toinen vanhempi on kotona, tarvitsevana varhaiskasvatusta enemmän kuin 20 tuntia viikossa, tulee vanhemman hakea esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöstä puoltolausuntoa pidemmästä varhaiskasvatusajasta. Mikäli varhaiskasvatus halutaan pitää aidosti ennaltaehkäisevänä toimena lastensuojelun näkökulmasta katsottuna, tulee jokaisella perheellä olla mahdollisuus viedä lapsi varhaiskasvatukseen pariin siinä määrin, kun he itse kokevat sen tarpeelliseksi. Puoltolausunnon hakeminen voi olla väsyneen tai uupuneen vanhemman näkökulmasta erittäin raskasta, mutta myös leimaavaa. Se saattaa niin ikään viivyttää ennaltaehkäisevän palvelun, tässä tapauksessa varhaiskasvatukseen pariin pääsemistä.

Varhaiskasvatuksen rooli on selvästi murroksessa tällä hetkellä. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma ja sitä seuraava sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus, tulevat väistämättä muovaamaan varhaiskasvatuksen roolia ja arkea tulevaisuudessa.

Lastentarhanopettajat, ja muu varhaiskasvatuksen parissa työskentelevä henkilökunta, on ehdottomasti pidettävä muutoksessa mukana, jotta varhaiskasvatus säilyttää laatunsa ja kykenee vastaamaan lapsiperheiden tarpeisiin myös tulevaisuudessa. Aika näyttää, kehittykö varhaiskasvatus tulevien vuosien aikana osaksi hienoa koulutusjärjestelmäämme vai säilykö sen vapaaehtoisuus. Toivottavaa on kuitenkin, että varhaiskasvatus säilyttää sen tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti lapsia ja perheitä kohtelevan roolinsa, sekä pyrkii tulevaisuudessa tasaamaan yhä suuremmassa mittakaavassa lasten ja perheiden välistä eriarvoisuutta yhteiskunnassamme. Jokainen lapsi on arvokas.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahopalo, J. 2011. Päivähoidon työntekijän lasta koskevan huolen käsittely osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110390/urn_nbn_fi_uef-20110390.pdf

Alatalo, A. 2015. Millaista tukea päiväkotikiitos voi tarjota vanhemmuuteen, vanhempien arvioita ja odotuksia. Oulu: Oulun yliopisto. [viitattu: 20.9.2017] Saatavilla: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201512082259.pdf>

Ammattinetti, 2017 Lasten päivähoito [viitattu: 24.4.2017] Saatavissa: http://www.ammattinetti.fi/ammattialat/detail/22_ammattiala

Arttijeff, M. 2015. Yhteistyötä ilman yhteistä kieltä. Tutkimus päiväkodin henkilöstön ja maahanmuuttajaperheiden välisestä yhteistyöstä. Lapin yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta. [viitattu: 20.9.2017] Saatavilla: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61876/Arttijeff.Maria.pdf?sequence=2>

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, THL. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. [viitattu: 4.10.2017] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1

Heinonen, H., Hipp, T., Väisänen, A. 2012. Miten lastensuojelun kustannukset syntyvät. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. [Viitattu 25.4.2017] Saatavissa: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf

Helsingin kaupunki. 2017. Helsingissä oikeus yli 20 tuntia laajempaan varhaiskasvatukseen. [Viitattu 24.4.2017]. Saatavissa:

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito/yksityinen-paivahoito/yksityisen-hoidon-tuki/varhaiskasvatuslain-tuomat-muutokset>

Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa, M. 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. [Viitattu 23.4.2017] Saatavissa:

[https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Ehkaisevan lastensuojelun kirjava todellisuus.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf)

Jakkula, R. 2016. Päivähoito lastensuojelun toimintasuunnitelmissa. Oulu: Oulun yliopisto. [viitattu: 24.4.2017] Saatavissa:

<http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201604301585.pdf>

KvaliMOTV, 2017. Triangulaatio [Viitattu: 5.5.2017] Saatavissa:

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html

Lastensuojelulaki 417/2007. [Viitattu 24.4.2017] Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Laulaja, P. 2011. Varhaista puuttumista vai varhaista leimaamista?

Tampere: Tampereen yliopisto.

Lehtipää, R. (2007). Päivähoidon ja vanhempien kasvatuskumppanuus pikkulapsiperheiden arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Leino, A. (2006). Kasvatuskumppanuus päiväkodissa - vanhempien ja lastentarhaopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista. Helsinki: Helsingin yliopisto

Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2014. Varhaiskasvatus on lapsen oikeus – MLL:n lausunto varhaiskasvatuslaista. [viitattu: 24.4.2017] Saatavissa:

https://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=20885368

Metropolia, 2017. Tutkimusmenetelmät eli metodit.

Ojala, M. & Saastamoinen, A. (2012). Lapsihavainnointi ja huolen puheeksiotto päiväkodissa. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu

Opetusalan Ammattijärjestö, 2017 Varhaiskasvatuslaki [viitattu 24.4.2017]

Saatavissa: <https://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>

Opetushallitus, 2017. Varhaiskasvatus. [viitattu: 24.4.2017] Saatavissa:

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Päivähoitoyksikkö Lapinmäki-Pensselin varhaiskasvatussuunnitelma, 2016.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017. Lastensuojelu. [Viitattu 18.10.2017]

Saatavissa: <http://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017. Sosiaalipalvelut. [Viitattu 18.10.2017]

Saatavissa: <http://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena Suunnitelma kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi (projektisuunnitelma). [viitattu: 8.10.2017] Saatavissa:

<https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/17/cover>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) [Viitattu 8.10.2017] Saatavissa: <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

THL, 2016. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä [viitattu: 5.5.2017]

Saatavissa: [https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla)

[perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla)

[yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, THL. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). [Viitattu 8.10.2017] Saatavissa:

<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/matalan-kyynnyksen-palvelut>

Tilastokeskus, 2017. Teemahaastattelu [viitattu: 5.5.2017] Saatavissa:

<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/>

Varhaiskasvatuslaki 36/19.1.1973 Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

LIITTEET

Kyselylomake, jota haastatteluiden tukena käytimme.

Varhaiskasvatuksessa tehtävä lastensuojelutyö

1. Ennalta-ehkäisevä lastensuojelutyö

- Kuinka tärkeänä pidät varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevää roolia lastensuojelussa? Perustele mielipiteesi esimerkein (merkitse rastilla)

- Erittäin tärkeä
- Tärkeä
- Suhteellisen tärkeä
- Ei tärkeä
- En osaa sanoa

Yksilötaso

- Kuvaile, miten ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö näkyy konkreettisesti työssäsi lastentarhanopettajana? (työkäytännöt, kasvatuskumppanuus, kasvatustyö)

- Millaiset valmiudet sinulla on toimia ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana (vahvuudet ja heikkoudet)

- Koetko tarvitsevasi tukea ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttamiseksi? (Jos kyllä, minkälaista)

Lapsihavainnointi

- Millaisin keinoin ja millaisissa tilanteissa arvioit lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia? Kerro käytännön esimerkkejä kokemuksistasi. (sadutus, leikki, sosiaaliset tilanteet, kotiin lähtö, hoitoon tuleminen, keskustelut, piirtäminen) Millaisissa tilanteissa olet tehnyt havaintoja lastensuojelullisista huolista?

- Millainen oirehdinta tai millaiset merkit lapsessa ovat kokemuksiesi mukaan lapsilla yleisiä lastensuojeluperheissä? Kerro jokin tapaus uraltasi

---

- Kuinka hyvin koet kykeneväsi toimimaan lastensuojelun tarpeen arvioijana lasta havainnoidessasi?

- Vanhemmuuden havainnointi on työssäsi..

- ( ) Erittäin tärkeää
- ( ) Tärkeää
- ( ) Suhteellisen tärkeää
- ( ) Ei tärkeää
- ( ) En osaa sanoa

Mielenterveysongelmat

- Näyttävätkö vanhemman mielenterveysongelmat lastensuojelun tarvetta herättävänä huolena? Millä tavoin?

- Mihin saamissasi taulukoissa mainittuihin ongelmiin vanhempien mielenterveysongelmat liittyvät kokemustesi mukaan eniten? Esiintyvätkö ongelmat yhdessä?

- Kuinka yleisiä vanhempien mielenterveysongelmat ovat Vilppulan päiväkodissa?

Puheeksi otto

- Kuvaile puheeksi otto –käytäntöjäsi lastensuojelullisen huolen yhteydessä (tapa, paikka, aika, lapsen ja vanhemman huomioiminen jne.)

- Koetko tarvitsevasi lisäkoulutusta tai tukea työyhteisöltä puheeksi ottamiseen.

---

3. Ilmoitusvelvollisuus ja yhteistyö sosiaalitoimen kanssa

A)

- Osaatko tehdä lastensuojeluilmoituksen?

( ) Kyllä   ( ) Ei

- Kuinka monesti olet viimeisen 2 vuoden aikana joutunut tekemään lastensuojeluilmoituksen?

kertaa

- Oletko joutunut usein harkitsemaan lastensuojeluilmoituksen tekoa?

( ) Kyllä   ( ) Ei

- Oletko saanut tukea lapsen edun arviointiin tai lastensuojeluperheen kanssa työskentelyyn? Mistä olet tukesi saanut?

( ) Kyllä, mistä

( ) Ei

- Millaiseksi olet kokenut viranomaisyhteistyön lapsen asioissa? Miten sitä voitaisiin kehittää?

Moniammatillinen yhteistyö

B)

- Tiedätkö mitä tarkoitetaan sosiaalihuoltolain mukaisella yhteydenotolla?
 Kyllä   Ei
- Oletko tehnyt sosiaalihuoltolain mukaisia yhteydenottoja? Kerro, millaisissa tilanteissa
 Ei
 Kyllä, millaisissa tilanteissa?

---

3. Lastensuojelun/Sosiaalihuollon prosessi

- Oletko ollut tilanteessa, jossa vanhempi itse ilmaisee lastensuojelun/sosiaalihuollon tarpeensa?
 Kyllä   Ei
- Riittivätkö tietosi kattavaan vastaukseen vanhempaa ohjattaessa oikean tuen piiriin?
 Kyllä   Ei
- Koetko tietojesi ja taitojesi riittävän yleisesti vastaavassa tilanteessa? Kuvaile alle tietoa, jota vanhemmalle antaisit.
 Kyllä   Ei

- Koetko tarvitsevasi lisää tietoa lastensuojelu/sosiaalihuollon prosesseista, palveluista, lapsen ja vanhempien oikeuksista? Mitä tietoa?
 Kyllä   Ei

Työkokemuksesi (vuosina) lastentarhanopettajana

Koulutustaustasi: ( ) Kasvatustieteiden maisteri
                                      ( ) Kasvatustieteiden kandidaatti
                                      ( ) Erityislastentarhanopettaja
                                      ( ) Sosionomi (AMK)
                                      ( ) Jokin muu, mikä? _____

Kiitos tuhannesti vastauksistasi!